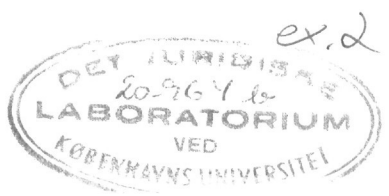

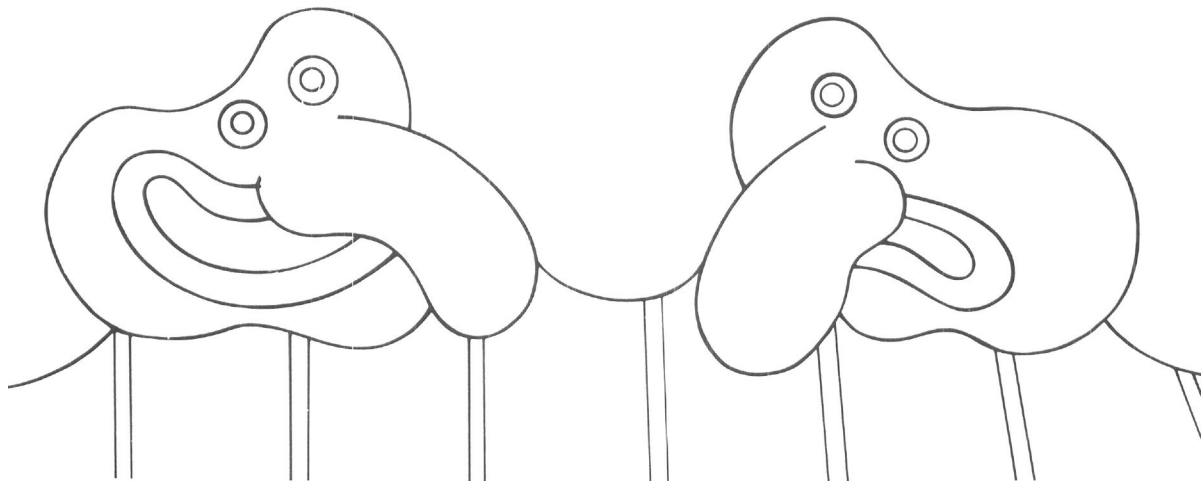
11/11/1964

DET KGL. TEATER

en fremtid som hele landets teater

Betænkning 872 fra
Udvalget om Det kongelige Teaters målsætning

 trykt på genbrugspapir

ISBN 87-503-2945-6
Stougaard Jensen/København
Ka 00-13-bet.

Indholdsfortegnelse

	<u>Side</u>
I. Udvalgets kommissorium og sammensætning m.m. ..	5
II. Historisk tilbageblik	7
III. Teatrets nuværende situation	15
A. Bygningsforholdene	15
B. Regulativer, arbejdstidsbestemmelser m.m. ..	17
C. Den bevillingsmæssige situation	18
IV. Målsætningsudvalgets forhold til rationalise- rings- og byggeplaner	20
A. Rationalisering	20
B. Bygningsmæssige forhold	21
C. Udvalgets konklusion	23
V. Målsætningen for Det kgl. Teaters drift	24
A. Aktiviteterne inden for kunstarterne	24
1. Virksomheden i hovedstadsområdet	24
a. Aktiviteterne på de forskellige scener	24
b. Antal nyproduktioner og ensemblernes størrelse inden for de forskellige kunstarter	25
c. Samproduktioner, gæstespil, opsøgende virksomhed m.m.	29
2. Virksomheden uden for hovedstadsområdet og via radio-tv	30
a. Turnévirksomhed	31
b. Præsentation af Det kgl. Teaters fore- stillinger i Danmarks Radio	32
c. Samarbejdet med landsdelsscenerne	34
B. Opførelse af danske værker	35
C. Forholdet til publikum	36

VI.	Forudsætninger for gennemførelsen af målsætningen for Det kgl. Teater	40
A.	Bygninger	40
B.	Rekruttering af personale	41
1.	Udannelsesmuligheder	41
2.	Målsætningsudvalgets behandling af ud- dannelsesspørgsmålene	43
3.	Konklusioner og forslag	44
C.	Ansættelsesformer og -vilkår	46
1.	Nuværende ansættelsesformer	46
2.	Nuværende ansættelsesvilkår	48
3.	Udvalgets overvejelser og forslag	49
a.	Alment	49
b.	Ansættelsesformer	49
c.	Ansættelsesområde for det kunstne- riske personale	52
4.	Koordinerede prøvetider og pauser m.v.	54
5.	Pligt til at medvirke i alle arter af forestillinger	55
D.	Økonomi	56
VII.	Udvalgets forslag til teatrets fremtidige or- ganisation og struktur	62
VIII.	Konkluderende målsætning for Det kgl. Teater	69
	Mindretalsudtalelse til VI. C. Ansættelsesformer og -vilkår	72

I. Udvalgets kommissorium og sammensætning m. m.

Ved skrivelse af 23. juni 1978 nedsatte ministeren for kulturelle anliggender et udvalg med følgende kommissorium:

"Udvalget skal definere Det kgl. Teaters målsætning i samfundet i dag og på dette grundlag stille forslag om det fremtidige lovgrundlag for teatrets virksomhed. Man må specielt overveje forholdet til turnevirksomheden, radio og fjernsyn, landsdelsscenerne samt spørgsmålet om, hvad der eventuelt yderligere kan gøres, for at et bredere udsnit af befolkningen får tilbudt teatrets forestillinger .

Udvalget skal derudover beskæftige sig med teatrets driftsform og ledelsesmæssige struktur og med personalets ansættelsesformer .

Det påhviler udvalget at holde tilsynsrådet for Det kgl. Teater orienteret om sine overvejelser.

Udvalget skal indhente synspunkter fra hver af de enkelte personalegrupper.

Udvalget skal koordinere sit arbejde med de løbende rationaliseringsforanstaltninger, der ledes af en af ministeriet nedsat styringsgruppe."

Udvalget har været sammensat således:

Forhenværende statsminister Hilmar Baunsgaard, formand.

Formanden for Lager- og Handelsarbejdernes Forbund Kurt Johansen.

Teaterchef Henrik Bering Liisberg.

Formanden for Det kgl. Teaters tilsynsråd Mette Madsen.

Teaterchef Henning Rohde.

Forfatter Ulla Ryum.

Rådmand Thorkild Simonsen.

Amtsborgmester Erling Tiedemann.

Fru Edith Veistrup.

Operasanger Tonny Landy, personalerepræsentant (suppleant teaterskrædder Orla Ulbrink).

Sekretariat:

Kontorchef J. Harder Rasmussen.

Fuldmægtig Bent Rasmussen.

Teatersekretær Kim Ry Andersen.

Assistent Hanne Svarre Nielsen.

Endvidere har økonomidirektør Max Sørensen deltaget i 7 af udvalgets møder.

Udvalget har haft orienterende drøftelser med: Foreningen Det kgl. Kapel, Foreningen Den kgl. Ballet, Foreningen af skuespil- og operapersonalet ved Det kgl. Teater, Det kgl. Operakor, repræsentanter for håndværkergruppen (malere, snedkere, skræddere, kostumeassistenter, maskinassistenter), Sceneteknisk Forening, H.K.-klubben, teatrets kunstneriske chefer, repræsentanter for teatrets kapelmestre samt forstanderne for operaakademiet.

Udvalget har ligeledes haft en orienterende drøftelse med Danmarks Radio repræsenteret ved programcheferne Bjørn Lense-Møller, Henrik Antonsen og Mogens Andersen om samarbejdet mellem Danmarks Radio og Det kgl. Teater herunder om transmissionerne af teatrets forestillinger i radio og fjernsyn.

Desuden har udvalget haft orienterende drøftelse med Det. rejssende Landsteater repræsenteret ved Meir Feigenberg, Det danske Teater og Otto Hallstrøm, Den jyske Opera.

Udvalget har afholdt ialt 21 møder, herunder 3 week-endmøder.

II. Historisk tilbageblik

I slutningen af det 17. århundrede besøgte København stadig hyppigere af udenlandske teatergrupper, især franske og tyske. En udvikling der yderligere intensiveredes i første del af det 18. århundrede. Uagtet disse besøg i første række gjaldt hoffet og de kredse, der stod dette nær, skabte de hos det almindelige borgerskab en interesse for teater. Samtidig voksede en uvilje mod anvendelse af fremmede sprog på teatret frem. Det blev baggrunden for oprettelsen af det første egentlig danske teater i Grønnegade i 1722. I dettes korte, seksårige - litterært gloriøse - levetid, hvor den vægtigste del af Holbergs komedier blev bragt til opførelse, gennemlevede Grønnegadeteatret alle de former for vanskeligheder, som dansk teater siden har haft at kæmpe imod. Efter flere sammenbrud måtte Grønnegadeteatret endelig lukke i 1728. Det danske teater lå i dvale under Christian VI's 16-årige regering fra 1730 til 1746 og begyndte først at røre på sig, da den "gladere" Frederik V kom på tronen i 1746. Kun fire måneder efter Christian VI's død "bevilger og tillader" kongen, at der "anrettes danske Skuespil efter den Plan, som forhen af Os elskelige Ludvig Holberg er bleven lagt".

I Bergs hus i Læderstræde nr. 20 var der blevet indrettet "et taaleligt Theater med en Tilskuerplads bestaaende af Parterre og et nybygget Gallerie". Og allerede i april 1747 åbnedes det med "Den politiske Kandestøber".

Dette teater fik en sådan publikumssucces, at det i sin beskedne størrelse ikke slog til. Allerede i november samme år skænkede kongen derfor "Acteurerne" pladsen til et nyt teater ved Holmens Kanal og gav dem midlertidigt lov til at omdanne det ved siden af liggende Tjærehus til teater. Denne "omdannelse" skete på halvanden måned og 18. december 1747 kunne Tjærehusteatret åbne.

I mens blev der arbejdet på planerne til et nyt rigtigt, teater. I vinteren og foråret forhandlede frem og tilbage med hof-

fet og Kobenhavns magistrat. Det blev overdraget til Niels Eigtved, den tids største arkitekt, at bygge teatret. Den 24. maj 1748 optoges en situationsplan af Kongens Nytorv "med Aflæggelse af hvor det nye Comediehuus kommer til at staae"; den 7. juni blev tegningen til det approberet af kongen. Da var jordarbejdet allerede påbegyndt, og 11. december stod teatret færdig. Det blev indviet 18. december samme år.

Byggeriet var skrabet, og materialerne ikke førsteklasses. Piloteringen var dårlig, men byggeplanen, tegningen og projekteringen fremragende. Opgaven var som nævnt betroet Niels Eigtved. Han blev bistået af en af tidens store teaterteknikere, venetianeren Jacopo Fabris.

Teatersalen havde med sine otte hundrede pladser en for skuespil ideel størrelse. Scenemaskineriet lå dels i kælderen, dels og især på loftet og var så fuldstændigt, "at det med sine 8 faste Vinder, der stod paa det i Baggrunden og paa Siderne anlagte Gallerie, kunne føre Skyer, hæve Dragevogne og nedlade Glorier med flere Personer...".

Byggesummen var lav, selv efter datidens forhold, ialt lidt over 30.000 Rdlr. indbefattet det tekniske udstyr. Kongen, der havde skænket grunden, gav et tilskud på 1.000 Rdlr. Resten skaffede man ved private lån til 5% p.a.

Også driften af teatret var i de første år privat, men det viste sig snart, at det ikke - med de krav, det kunstnerisk stillede til sig selv - kunne klare sig uden støtte. I 1750 måtte kongen træde hjælpende til med et tilskud på 14.000 Rdlr. For at undgå gentagelser "skænkede" Majestæten teatret til den modstræbende "Residentse Stad Kjøbenhavn". Teatret blev nu kommunalt drevet indtil 1770. Det gik trægt, især økonomisk, og helt galt mod slutningen af 1760-erne. Kongen måtte atter træde til, nu med et tilskud på 13.000 Rdlr., for at skuespillerne kunne få gage. Året efter måtte kongen overtage teatrets gæld på 30.000 Rdlr. til afvikling over 10 år. Kongen tog derpå teatret tilbage. Det fik navnet "Den kongelige danske Skueplads". Med et årligt tilskud på 16.000 Rdlr. fra kongen blev det for 10 år givet "i entreprise" til den italienske kapelmester Sarti. På trods af dette tilskud, lykkedes det dog Sarti at køre teatret i sæk i løbet af små 10 år.

Herefter måtte kongen selv overtage driften under en af ham

udnævnt direktion. Således blev teatret i 1772 et statsteater, og det har det været siden.

Efter teatrets økonomiske miserer i de første 24 år vidste kongemagten, hvor dyrt det er at drive et statsteater.

Repertoiret havde hidtil bestået af skuespil, dansedivertissementer og - fortrinsvis italienske - operagæstespil. Nu etableredes en egentlig ballet med Galeotti som balletmester, en dansk opera med en operaskole under en italiensk syngemester og en egentlig skuespillerskole. Man investerede bevidst i kunst, det fandtes nyttigt og det illustreredes ved, at man satte den berømte og folkeelskede devise "Ei Blot Til Lyst" op over teatrets proscenium.

Desværre begik man samtidig en skæbenvanger fejltagelse, der senere blev gentaget. For at imødekomme publikums kraftigt stigende interesse lod man Harsdorff udvide teatrets tilskuersal med 400 pladser i forbindelse med forskellige nyttige om- og tilbygninger. Man burde i stedet på den plads, hvor Gamle Scene nu ligger, have bygget en ny scene, et nyt teater til operaen og balletten.

Efter den frie forfatnings indførelse besluttede folkettinget ved behandlingen af forslaget til finansloven for 1851-52 at udtale "den Anskuelse, at der burde udarbejdes og i Rigsdagens følgende Samling forelægges en plan til omordning af Statskassens Forhold til Theatret, og at der ved denne burde stræbes hen til, at Statens årlige Tilskud til dette indskrænkedes til en for en vis Aarrække bestemt fast Sum, medens alle andre Krav bortfaldt".

En hurtigt arbejdende kommission nedsattes i juni 1851, og allerede i november samme år kunne kirke- og undervisningsministeren på grundlag af kommissionens betænkning forelægge et lovfor-slag i folketinget. Det blev ikke vedtaget i selvstændig lovform; nedskæringerne i statens udgifter til nationalscenen gennemførtes dels administrativt og dels ved de årlige finanslove.

Desuden greb man igen til at udvide tilskuersalen - for at styrke indtægtssiden - i stedet for at bygge et nyt hus til opera og ballet.

Udvidelsen skete ved en ombygning i 1855-56, hvorved pladsantallet blev bragt op på 1400. Atter i 1858-59 blev teatret ombygget for den nette sum af 210.000 Rdlr., men de samlede byggeplaner fuldførtes ikke, da det ville have kostet yderligere

250.000 Rdlr.

Det kgl. Teaters hele stilling behandledes meget indgående i Rigsdagen og offentligheden. August Bournonville kommenterer denne debat således: "Medens Nogle af vore Statsoeconomer mente at ophjælpe Landets Finantser ved at afknappe eller reentud stryge det sædvanlige Tilskud, troede Andre at gavne baade Staten og Kunsten ved at overlade Nationaltheatret, som en anden Fabriksdrift, til den private Industri. De forskjelligste Meninger gjorde sig gældende, og medens nu og da et veltalende Forsvar lod sig høre, fremstod der fanatiske Ivrrere, der havde udseet Theatret til Sonoffer for vore politiske Misgreb. Andre, mere praktiske og beregnende ansaae Kunst og Poesi overhovedet for en Luxus, der ikke anstod et agerdyrkende og qvægdrivende Folk.

Misundelsen over Hovedstadens Herligheder og de Inteligentes finere Nydelser kom ogsaa med i Spillet, og endelig Gjentoges atter og atter den gamle Vise om "det lille, fattige Land!"

I 1867 nedsattes igen en kommission. Den skulle undersøge Det kongelige Teaters bygnings-, organisations- og lønningsproblemer, men hovedopgaven var at "gjøre det til Gjenstand for nøjagtig Undersøgelse og omhyggelig Overvejelse, om der fra et økonomisk Synspunkt vilde vindes noget betydeligt ved at opgive nogen af de tre Kunstgreene, og om Theatret. navnlig vilde kunne bestaae med et mindre aarligt Tilskud end hidtil fra Statskassen, naar det opgav en af dets nuværende Kunstgreene og da fortrinsviis Balletten".

"Vi troe" siger kommissionen - "i saa Henseende for det Første at burde fremhæve, at det, hvis Theatret opgav en af dets hidtilværende tre Kunstgreene, vilde stille sig som meget tvivlsomt, om det vilde kunne udfylde saa mange Forestillingsaftener som hidtil på en tilfredsstillende Maade og saaledes at de gave en tilstrækkelig Indtægt. . . Nedlæggelsen af en Kunstgreen vilde dernæst, hvis ikke Theatrets hele Virksomhed samtidigt skulde indskrænkes, let saavel i det hele medføre forøgede Udgifter som navnlig nødvendig-gjøre Forøgelsen af Personalet ved de andre Kunstgreene. . . Endelig maa det ikke forglemmes, at Følgen af, at det kongelige Theater aldeles opgav den ene eller anden Kunstgreen, efter al Sansynlighed vilde blive, at eet af de andre Theatre i Kjø-

benhavn optog samme - omend maaske i en mindre Maalestok og ikke uden Fare for Udskeielse i forskjellig Retning (!!!) - men dette vilde neppe kunne undgaae at gjøre betydeligt Afbræk i det kongelige Theaters Indtægter.."

Kommissionen henvendte sig til "en af Landets dygtigste og meest ansete Arkitekter, Etatsraad, Bygningsinspektør Hansen, der allerede i længere Tid havde gjort Spørgsmaalet om en ny Theaterbygning til gjenstand for omfattende Undersøgelser". (Etatsråd, bygningsinspektør Hansen var den udmærkede arkitekt Christian Hansen, der blandt andet havde bygget Københavns Kommunehospital). Han udarbejdede et skitseprojekt, hvorefter et nyt teater med 1550 tilskuerpladser (foruden hoffets), det vil sige 150 pladser større end i den gamle bygning, skulle kunne opføres for 500.000 Rdlr.

Skønt denne overslagssum skønnedes meget lille, var det dog for kommissionen ganske utænkeligt at forestille sig, at staten skulle betale nybygningen. Kommissionen mente, at staten skulle indskrænke sig til at stille byggegrund til rådighed og skaffe 100.000 Rdlr. på betingelse af, at de resterende 400.000 Rdlr. blev skaffet fra anden side, dels fra private, dels fra Københavns kommune.

På grundlag af kommissionens betænkning blev der nu gennemført en lov af 18. juni 1870 om opførelse af en ny teaterbygning. Lovforslaget undergik en række ændringer under rigsdagsbehandlingen. Således forøgedes pladsantallet yderligere med 150, hvorved antallet af tilskuerpladser skulle bringes op til 1700. Til gengæld nedsattes byggesummen til 470.000 Rdlr., hvoraf 220.000 Rdlr. skulle udredes af Sorø Akademis midler. Resten af Københavns kommune.

Det skulle senere vise sig at være en ret optimistisk budgettering. Loven dristede sig ikke til at benytte den fremragende arkitekt Christian Hansen, der havde bistået kommissionen, men krævede en særlig arkitektkonkurrence. I bedømmelseskomiteen var kun een teaterkyndig, August Bournonville. Da bedømmelseskomiteens medlemmer ikke ville følge Bournonville's dommervotum, trak han sig ud af komitéen. Herom skriver Bournonville: "Den Tegning der under Mærket T. t. fremstillede sig for mig som den paa een gang hensigtsmæssigste og efter det udarbejdede Overslag mindst bekostelige, blev af alle de Andre erklæret for aldeles ubrugelig! Saa gjerne jeg end vilde have medvirket til at skaffe Ho-

vedstaden et passende Theater, maatte jeg denne Gang unddrage mig for det Ansvar, der laae i at forkaste et Arbejde, som tiltrods for enkelte let rettelige Ufuldkommenheder dog efter min Overbevisning var det bedste."

Arkitekterne Vilh. Dahlerup og Ove Pedersen vandt konkurrencen på de teaterkyndige dommerstemmer, og inden en omhyggelig detailprojektering havde fundet sted, gik byggeriet i gang under ledelse af et byggeudvalg, der også savnede den fornødne teaterekspertise. Da byggearbejdet blev truet af standsning, indsatte den daværende kultusminister C. C. Hall arkitekten, etatsråd F. Meldahl som enevældig formand for byggeudvalget, således at han i de afsluttende faser i realiteten blev både bygherre og overarkitekt.

Det lykkedes at få bygningen færdig næsten til aftalt tid, men byggebevillingen var blevet overskredet med 297.000 kr. (møntfoden var i mellemtiden blevet ændret fra rigsdaler til kroner), som Hall uden forelæggelse for rigsdagen afholdt af Sorø Akademis midler. Dette gav anledning til en rigsretssag mod Hall. Rigsretstidende, 3. sag, 1877. Det fremgår af denne sag, at arkitekterne og bedømmelsesudvalget havde manglet den fornødne erfaring og kundskab til teaterdrift og teaterbyggeri. Der omtales særlig en række konstruktionsmæssige mangler, der var blevet afhjulpet. Hall blev derfor frikendt.

For den fremtidige teaterdrift blev det en væsentlig ulempe, at bygningen ikke indeholdt en eneste prøvesal til skuespil og opera. Kort efter ibrugtagningen indrettedes en koncertsal i bygningen til en prøvesal og et møbelmagasin, men koncertsalens form tillod ikke at prøvesalen fik scenens dimensioner. Salens placering hindrer, at de gulvopstillinger og kulissedele, der er fornødne ved prøverne, bringes ind i den.

I modsætning til andre teaterbygninger fra samme tid eller tidligere var scenen ikke placeret i samme gulvniveau som nærmagasinerne. Scenen savner iøvrigt den fornødne afstillingsplads til det ugentlige repertoires dekorationsdele. Nærmagasinet er anbragt på den anden side kolonnaden. Det medfører, at den daglige tappe- og kulissetransport går over lange afstande og i stadig forskellige niveauer. Bygningen stod færdig i 1874. Det var atten år før det første elektricitetsværk i København blev taget i brug. Teatret var ikke - og kunne ikke være - i stand til at udnytte de nye belysningsmuligheder, som skulle få en revolutionerende indflydelse på

teaterkunstens brug af og krav til dekorationsmateriel. Hundrede års udvikling har naturligvis gjort forholdet endnu mere grelt. Arealet tillader end ikke teatrets værksteder at honorere kravene til en enkelt scene.

Man havde et opera- og balletpersonale, der kunne dække et selvstændigt teaters repertoire og et skuespillerpersonale, der kunne dække et skuespilrepertoire. Allerede kort efter bygningens indvielse - altså for loo år siden - rejste der sig derfor røster om at bygge et nyt teater til skuespillet og overlade Gamle Scene til opera og ballet, jfr. kommissionsbetænkningen om Det kgl. Teater af 1896.

Det kgl. Teaters "underskud" var et stående debateme ved de årlige behandlinger af finansloven og tillægsbevillingsloven. Adskillige forslag og betænkninger blev udarbejdet for at søge dette problem løst sammen med de bygningsmæssige problemer. Men på samme måde som det i 1870-erne var billigere for staten at lade Københavns kommune og Sorø Akademi bygge et kongeligt teater, var det i slutningen af 1920-erne billigere at lade den selvejende radiofoni bygge et radiohus med en koncertsal forsynet med en scene, der de 6 aftener om ugen skulle anvendes til teater. Også her glemte man den virkelige teaterekspertise, der kunne have fortalt, at det, Det kgl. Teater savnede, var værkstedsplads, prøveplads, praktisk magasinplads og garderobeplads. Og hvad bød den nye scene, som arkitekten havde lovet skulle ligge i niveau med den gamle scene og være lige så stor som denne? En scene, der var ude af niveau med Gamle Scene, og som havde langt mindre afstillingsplads. Bygningen indeholdt ikke én kubikmeter til nye værksteder eller prøvesale, endsige garderobeplads. Kun nogle få påklædningsværelser. Et teater, hvis udnyttelse gjorde driften af Det kgl. Teater vanskeligere, end den havde været forud.

Den nye scene åbnede som skuespilhus i august 1931, men måtte lukke efter to sæsoner.

I efteråret 1945 rykkede Statsradiofonien formelt ud til det nye radiohus i Rosenørns Allé og overlod Stærekassebygningen til teatret. Nu tog teatret atter koncertsalen med scenen samt de få påklædningsværelser i brug, men på en særegen måde: Det måtte ikke koste mere at spille på to scener. Da Stærekassens orkestergrav ikke kunne rumme mere end 21 musikere - og det er for lidt til selv den mindste opera - skulle den kun anvendes af skue-

spillet alene de aftener, hvor operaen og balletten spillede på Gamle Scene.

I årene herefter befæstede balletten sin kunstneriske standard, og en ny og lovende ungdom voksede op i operaen. Men disse to kunstarter havde hver kun 70 - 90 årlige opførelser på Gamle Scene. Det var alt for lidt til en kunstnerisk udfoldelse. Fra politisk hold mente man ikke, der var publikum til flere musikdramatiske forestillinger.

I 1955 lykkedes det at få regeringens og folketingets samtykke til fra 1957 at gøre et tre-årigt forsøg med at anvende Størekassen også til mindre operaer og balletter. Forsøgsperioden skulle blandt andet vise, om der var publikum til flere musikdramatiske forestillinger. Der blev givet bevillinger til at udvide orkestergraven, til at indrette prøvelokaler i etagerne oven over tilskuersalen (disse lokaler havde siden radiofoniens udflytning været udlejet til kunstakademiet til undervisning af arkitektelever) samt til at bygge en ekstra malersal oven på den eksisterende i teatrets nærmagasinbygning.

Teatret gjorde regeringen opmærksom på, at disse arbejder ikke afhjalp teatrets lokalebehov på længere sigt. Transportforholdene i Størekassen (altfor snævre trapper og elevatorer) tillod ikke transport af dekorationsdele til prøvesalen, teatrets værksteder var stadig for små m.m.

På teatret håbede man - om forsoget lykkedes - at der efter de 3 år ville blive stillet forslag om bevilling til en ny teaterbygning. Det blev ikke tilfældet, men interessen for det øgede antal opera- og balletforestillinger var så stor, at man har fastholdt en kontinuerlig drift af de to scener, uanset at nationalscenens arbejdsvilkår er helt urimelige.

I september 1970 indviedes en ny intimszene "Comediehuset" i Ny Østergade 25 i lejede lokaler. Selv om denne scene kunstnerisk har været af stor betydning, har den dog store tekniske mangler. Dels er arealet så lille, at der kun tillades et tilskuerantal på i gennemsnit 75, dels er scenens og tilskuerrummets form så speciel, at scenen kun i begrænset omfang kan opfylde sit formål som eksperimentalscene.

III. Teatrets nuværende situation

A. Bygningsforholdene.

Som det fremgår af afsnit II "Historisk tilbageblik" har Det kgl. Teater, i de mere end 100 år Gamle Scene har eksisteret, måttet arbejde inden for helt utilfredsstillende bygningsmæssige rammer. Da den Nye Scene - bygget som radiohus - kom til i 1931, blev vanskelighederne yderligere forøget, blandt andet fordi der ikke samtidig blev etableret produktionslokaler (værksteder og prøvelokaler).

En overvejende del af nationalscenens nuværende driftsproblemer kan henføres til disse utidssvarende produktionsvilkår. Det er i sig selv bemærkelsesværdigt og formentlig uden sidestykke inden for erhvervslivet, at man i bygninger opført i 1874 søger at opfylde nutidens krav til lige så mange forskellige aktiviteter som dengang.

Situationen er - som anført - den, at scenegulvet på Gamle Scene befinder sig under niveauet i nærmagasinerne. Adgangsvejene er en kort og relativ stejl slidsk og en stejl trappe. Da Gamle Scene praktisk taget er uden afstillingsplads - der er dårlig nok plads til, at balletdanserne kan foretage spring fra scenen ud i kulissen uden at ramle ind i væggen - betyder det med det vekslende repertoire, at man dagligt må bringe kulisser, sætstykker, bagtæpper m.m. frem og tilbage ad disse trange, uhensigtsmæssige adgangsveje. Alt må transporteres med håndkraft, da alene de stadig skiftende niveauer umuliggør mekanisk transport.

I en enkelt forestilling kan der anvendes op til 30 - 40 bagtæpper. De vejer hver 100 - 200 kg. og er 18 m lange og 1,0 m brede. Der skal 6 - 10 mand til at bære hvert tæppe. På vej op eller ned ad slidsken bliver mandskabet på skift udsat for en helt urimelig belastning.

På Nye Scene er vilkårene endnu ringere. Scenearealet - der er 2/3 af Gamle Scenes - er stort set identisk med det areal, der kan ses af publikum under de lidt større forestillinger. Eneste

adgangsvej er en skrå slidsk med en adgangshøjde på mindre end 2 m. Når dekorationsdele skal bringes fra nærmagasinet til scenerne, må de lægges ned for at kunne bæres til scenearealet.

På grund af transportvejene må dekorationerne ofte opbygges af mindre dele, end man ellers ville have gjort.

Da teatret ikke råder over tilstrækkelige prøvelokaler, betyder det, at de to scener året rundt må anvendes til prøver i stedet for. Scenerne må derfor hver formiddag først ryddes for den foregående aftenes forestilling, før man kan stille op til prøve. Sidst på eftermiddagen - når prøven er færdig - skal scenen igen ryddes, og derefter skal dekorationer til aftenens forestilling bringes fra nærmagasinet til scene. I de tilfælde, hvor man spiller samme forestilling flere aftener i træk, kunne man, hvis scenen ikke nødvendigvis skulle anvendes til prøver, naturligvis spare arbejdet med at nedtage dekorationerne og sætte dem op igen.

Manglen på prøvelokaler giver sig ikke kur. Udslag i en mangfoldig af de allerede nævnte irrationelle og tidkrævende arbejds-gange omkring magasiner og scener, men indebærer også, at prøver må henlægges til lokaler uden for teaterkomplekset på Kgs. Nytorv. Det kgl. Teater anvender således i vid udstrækning Odd Fellow Palæet til prøver, herunder til prøver med Det kgl. Kapel. Det betyder blandt andet ekstraarbejde i form af nedpakning, transport og udpakning af kapellets kostbare instrumenter to gange for hver prøve.

Det er ikke kun mellem nærmagasiner og de to scener, der er tale om vanskelige adgangsveje, der hæmmer det daglige arbejde og umuliggør en modernisering af de scenetekniske arbejdsprocesser. Transportvejene er generelt uhensigtsmæssige. Det gælder også for værkstederne, der iøvrigt har helt utilfredsstillende vilkår. Det gælder tillige på et andet centralt punkt i et repertoire-teaters arbejdsgang. Det kgl. Teater har - udover nærmagasinerne på teatret - et fjernmagasin (på Artillerivej på Amager), hvor man opbevarer dekorationerne til de forestillinger, der ikke for tiden er i repertoire. Det gælder i særlig grad dekorationer til operaer og balletter.

Eneste mulighed for at bringe disse dekorationer ind i teatret er at bære dem igennem en smal dør og ned ad en stejl jerntrappe til kælderetagen i nærmagasinbygningen. Tilsvarende må dekorationerne bæres op ad jerntrappen og ud gennem den smalle dør,

når de efter endt brug på teatret skal bringes tilbage til fjernmagasinet.

De nævnte bygningsmæssige mangler bemærkes næppe i noget nævneværdigt omfang af publikum under forestillingerne. Men de skader publikums interesser på anden vis. En for stor del af teatrets bevillinger må bruges til at imødegå uhensigtsmæssige arbejdsvilkår, og teatrets repertoire må til tider fastlægges ud fra, hvad det er muligt at opføre inden for en given periode med de givne tekniske og bygningsmæssige faciliteter. Repertoiret burde naturligvis - i publikums interesse - kunne fastlægges ud fra kunstneriske hensyn.

Vender vi os fra forholdene på og bag scenerne til tilskuerummene, må det til overflod konstateres, at manglerne også her er store. F. eks. er det åbenbart, at man ser og hører dårligt på Nye Scene, og at man sidder ubekvemt.

B. Regulativer, arbejdstidsbestemmelser m.m.

Nationalscenens nuværende driftsvanskeligheder forstærkes af de gældende regulativer og arbejdstidsbestemmelser m.m. Disse må imidlertid ses i nær sammenhæng med de bygningsmæssige vilkår, som nationalscenen har måttet arbejde under.

For en del af Det kgl. Teaters solister gælder - når man ser bort fra ballettens - at deres løn er fastsat under den forudsætning, at deres arbejde på nationalscenen har et sådant (begrænset) omfang, at de har mulighed for at påtage sig opgaver uden for nationalscenen.

Hertil kommer, at der er forskellige prøvetider for de forskellige kunstarter, ligesom der er forskelle i omfanget af pligten til at medvirke i prøver, herunder aftenprøver.

Disse vilkår - der til dels også er historisk bestemt - må på den ene side ses i lyset af, at de bygningsmæssige forhold har hindret og fortsat hindrer teatrets ledelse i at lægge en rationel drift til rette, og de har på den anden side ført til, at ledelsen har måttet kompensere for urimeligheder, der kan henføres til bygningsforhold, ved at imødekomme personalernes ønsker.

Resultatet er, at teatret i dag står med regulativer og arbejdstidsbestemmelser, som på afgørende måde lægger hindringer i vejen for en rationel drift af Det kgl. Teater.

C. Den bevillingsmæssige situation.

Det kgl. Teater har på linie med alle andre statsinstitutioner gennem en årrække fået sine bevillinger beskåret. Det er sket som led i folketingets beslutninger om at begrænse statens udgifter og er desuden en følge af, at den årlige regulering af teatrets bevilling for stedfundne pris- og lønstigninger ikke fuldt ud har dækket de faktiske stigninger.

I en nedskæringsperiode er det i en vis årrække muligt at opretholde forestillingsaktiviteterne, blandt andet fordi man inden for det musikdramatiske område har mulighed for at tære på en reserve. Forestillingerne holdes nemlig som oftest flere år på programmet, operaens normalt ca. 10 år.

Det er nu ikke længere muligt at opretholde et forsvarligt kunstnerisk niveau og derfor ikke i længden muligt at fastholde publikums interesse. Store dele af repertoiret er ved at være nedslidt. Publikum har krav på, at nationalscenen, i overensstemmelse med sin forpligtelse, opfører et rimelig varieret repertoire, der afspejler nutidens kunstneriske opfattelser både ved opførelse af ældre værker og nye.

For at fastholde operasolisternes og operakorets sanglige formåen er det ligeledes nødvendigt, at teatret byder dem nye opgaver.

De begrænsede bevillinger har endvidere ført til, at Det kgl. Teater pr. 1. januar 1979 kun havde ansat 29 operasolister og 45 skuespillere. For 10 år siden var der ansat 40 operasolister og 60 skuespillere. For operasolisternes vedkommende kommer dertil som et særligt problem, at der er tale om en skæv aldersfordeling, blandt andet fordi man i de senere år med de begrænsede bevillinger ikke har set sig i stand til at ansætte nye solister, og man vil i løbet af et 10-år, hvis vilkårene forbliver uændrede, stå med et solistkorps op imod pensionsalderen.

For balletten gælder, at der ikke er tale om en reduktion i antallet af ansatte, men derimod nok om en aldersproblematik svarende til operaens, fordi der også her er tale om en skæv aldersfordeling i korpset. Hvis der ikke gennemføres en midlertidig udvidelse af balletkorpset, vil man om ca. 10 år stå med en ballet, der hovedsageligt består af 40-årige.

For den årlige driftsbevilling skal der dagligt gives skiftende forestillinger på Gamle og Nye Scene inden for de 3 kunstarter

opera, ballet og skuespil. Årligt gives 50 forestillinger i provinsen. Der gennemføres 4 kapelkoncerter med reprisemuligheder i provinsen. Der drives en intimszene "Comediehuset", opretholdes en undervisning af balletbørnene såvel på balletskolens læseskole som på danseskolen, og i samarbejde med musikkonservatoriet uddannes dramatiske sangere. Det kgl. Teater gennemfører herudover i samarbejde med Det danske Teater turnéforestillinger - sædvanligvis med et skuespil årligt, med deltagelse af kunstnere fra Det kgl. Teater. Og i så vid udstrækning som det overhovedet er muligt gennemføres en opsøgende virksomhed, især inden for operaen. Solister tager ud på arbejdspladser, skoler m.m., fortæller om forestillingerne på teatret og synger uddrag af dem.

IV. Målsætningsudvalgets forhold til rationaliserings- og byggeplaner

De gennem første halvdel af 70'erne stadig forringede forhold for Det kgl. Teater førte kulturministeriet til at tage teatrets problemer op på en række fronter. I maj 1976 påbegyndtes arbejdet med en udvidet forundersøgelse af teatrets teknisk-administrative funktioner med henblik på en rationalisering. I december 1977 påbegyndtes planlægningen af en arkitektkonkurrence om opførelse af et nyt skuespilhus for Det kgl. Teater.

Forud herfor ligger den i 1974 afgivne betænkning om Det kgl. Teaters bygnings- og driftsforhold (nr. 712, 1974). I betænkningen anbefalede dels en rationaliseringsundersøgelse, dels en væsentlig ombygning og modernisering af Gamle Scenes scenebygning og magasinbygning efter et forslag udarbejdet af kgl. bygningsinspektør Nils Koppel.

Da målsætningsudvalget blev nedsat, var Det kgl. Teaters fremtid altså i det hele under behandling.

A. Rationalisering.

På grundlag af rapporten om en forundersøgelse af mulighederne for rationalisering af Det kgl. Teaters tekniske og administrative funktioner, afgivet i marts 1977, er der stillet en bevilling til rådighed til gennemførelse af de fremsatte rationaliseringsforslag. Arbejdet udføres af firmaet H. B. Maynard og Co. under ledelse af en styringsgruppe nedsat af ministeriet og i samarbejde med teatrets ledelse og personaler.

Forslagene til rationalisering omfatter hovedsagelig: Bygnings- og installationsmæssige forhold. Organisationsstruktur samt ansvars- og kompetencefordeling. Planlægnings/styresystemer, herunder blokafspilningssystem. Teknisk afdelings struktur, produktions- og scenetekniske afdelingers arbejde. Økonomisk-administrativ afdelings struktur og arbejde. Aftale-regulativsystemets hensigtsmæssighed (alle personalegrup-

per) .

Forundersøgelsens vigtigste resultater kan kort sammenfattes således:

"Den overordnede organisationsstruktur forenkles, og der fastlægges klare ansvars-kompetenceregler.

Der etableres indbyrdes integrerede styresystemer: Et sæson- eller modulplansystem (modificeret blokspil fortrinsvis med opera/ballet på Gamle Scene og skuespil på Nye Scene), et aktivitetsstyringssystem (økonomi) og et produktionsstyringssystem.

Det scenetekniske bemandingsbehov klarlægges og afstemmes med den scenetekniske bemanding (arbejdstidsplanlægning). Teknisk afdelings struktur ændres og den interne koordinati- on i afdelingen styrkes.

Økonomisk-administrativ afdelings struktur strammes, og bed- re arbejdsdeling tilrettelægges.

Abonnement- og billetkontorernes arbejdsopgave søges over- ført til EDB."

B. Bygningsmæssige forhold.

Rationaliseringsrapporten beskæftiger sig også med teatrets bygningsmæssige forhold. Ombygning og modernisering af Gamle Sce- ne anbefales, og i en særlig rapport foretages en mere omfattende vurdering af Nye Scenes ombygning (nybygning af et skuespilhus) med følgende konklusion:

"De direkte sceniske forbedringer og de heraf følgende kunstneriske forbedringer skønnes at blive mærkbare for te- atrets publikum. Teatret forventer at kunne give bedre fore- stillinger .

Ombygningerne vil give mulighed for at gennemføre en sæsonplanlægning, der bedst muligt imødekommer kunstarternes behov og hensynet til deres forskellige planlægningshorisont og arbejdsrytme.

Der vil endvidere blive større muligheder for at til- rettelægge det aftenlige repertoire i overensstemmelse med forestillingernes publikumstiltrækning.

Sæsonplanlægningssystemet (modulplan) vil samtidig fri- gøre væsentlige (20% - 30%) kunstneriske ressourcer til stør- re forestillingsaktiviteter. Disse vil ikke være udtømte

selv med fordoblet skuespiltournévirksomhed og forøgede (mandoblet - hvis ønskes) ballet- og operaturnéaktiviteter.

Tv-transmissioner fra teatrets forestillinger kan sikres bedre vilkår, især belysningsmæssigt, således at tvudsendelsernes kvalitet vil forbedres væsentligt.

Hertil kommer besparelsesmuligheder inden for den teknisk-administrative funktion, der vil være specielt gunstige i forhold til investeringssummen, såfremt Gamle Scene medtages i projektet."

I en sammenfattende vurdering konkluderer rapporten, for så vidt angår de bygningsmæssige forhold, at totalombygningen (ombygning af Gamle Scene og nybygning af et skuespilhus) "synes at løse så at sige alle væsentlige tekniske, administrative og kunstneriske problemer i en meget lang årrække fremover".

I foråret og sommeren 1978 afholdt kulturministeriet en idékonkurrence om de funktionelle, arkitektoniske og byplanmæssige muligheder for placering og udformning af et nyt skuespilhus, der skulle være led i et samlet teaterkompleks ved Kgs. Nytorv og omfatte Gamle Scene som ombygget og moderniseret efter arkitekt Koppels forslag.

I grundlaget for idékonkurrencen lå således ønsket om at bevare forbindelsen mellem de tre kunstarter, skuespil, opera og ballet, inden for det samlede bygningskompleks, samtidig med at man fortrinsvis ønskede Gamle Scene anvendt til opera og ballet og det nye skuespilhus bygget og indrettet fortrinsvis til skuespil. Såvel kunstneriske som rationelle og økonomiske betragtninger har været bestemmende for denne løsning. Det var forudsat, at det foreliggende projektforslag vedrørende ombygningen af Gamle Scene og den bagved liggende magasinbygning skulle indgå i den samlede løsning af Det kgl. Teaters lokaleforhold sammen med planen for et nyt skuespilhus.

Resultatet af konkurrencen blev ud over præmiering af 6 forslag ud af i alt 49, at dommerkomitéen indstillede til ministeren, at den forudsatte 2. fase af konkurrenceforløbet - en projektkonkurrence om den nøjere udformning af det bygningsanlæg, der skal rumme skuespilhuset - udskrives med henblik på anlæggets placering inden for et areal, bestående af Heibergsgade 9, Tordenskjoldsgade 1-5 samt 2-14 og Holmens Kanal 1-7.

Projektkonkurrencen ventes udskrevet i nær fremtid i overensstemmelse hermed.

C. Udvalgets konklusion.

I åbningsredegørelsen til folketinget den 3. oktober 1978 udtalte statsministeren, at regeringen vil søge en løsning, der kan sikre Det kgl. Teaters fremtid til gavn for hele landet, og at løsningen blandt andet skal bygge på, at de tre kunstarter fortsat holdes samlet.

Udvalget har bygget sine vurderinger på grundlag af denne beslutning og har iøvrigt konstateret, at teatrets ledelse og personale samstemmende har ønsket, at de tre kunstarter: skuespil, opera og ballet sammen med kapellet, der for sin koncerterende virksomheds vedkommende vil kunne betragtes som en fjerde kunst- art, forbliver under samme tag som én institution med fuldt udbygget produktionskapacitet.

Målsætningsudvalget har taget som udgangspunkt for sine overvejelser, at der gennemføres en rationalisering af driften af Det kgl. Teater i overensstemmelse med forundersøgelsens resultat.

Det er en afgørende forudsætning for de øvrige målsætninger, at udvalgets forslag vedrørende personalernes ansættelses- og arbejdsvilkår, herunder regulativer og overenskomster, tages op til teknisk viderebearbejdelse og gennemførelse i forbindelse med det fortsatte rationaliseringsarbejde.

Med hensyn til teatrets bygningsmæssige forhold har udvalgets medlemmer ved selvsyn og gennem redegørelser herfor fra repræsentanter for teatret overbevist sig om, at de nuværende bygninger ikke giver mulighed for en rationelt tilrettelagt drift af teatret som nationalscene.

Da hele hensigten med udvalgets nedsættelse er at fremkalde forslag, hvis gennemførelse ikke blot muliggør, men direkte leder frem til, at teatret på rationel vis kan opfylde sit formål, har udvalget lagt til grund for sine overvejelser og forslag, at det er regeringens hensigt at søge byggeplanerne gennemført i deres helhed.

Målsætningsudvalgets arbejde bygger således på den forudsætning, at bygge- og rationaliseringsplanerne fastholdes. Sker dette ikke, bliver realisationen af målsætningerne illusoriske, og de må derfor tages op til fornyet overvejelse på de da givne forudsætninger.

V. Målsætningen for Det kgl. Teaters drift

A. Aktiviteterne inden for kunstarterne.

Det kgl. Teater må som Danmarks nationalscene fungere som hele landets teater med et alsidigt repertoireudbud på det højeste mulige kunstneriske niveau. Det må omfatte forskellige dramatiske kunstarter og blandingsgenrer i overensstemmelse med teatrets nuværende målsætning, jfr. lov om Det kgl. Teater § 2.

Nationalscenens virksomhed må af økonomiske og praktiske grunde i overvejende grad bestå i aktiviteterne i teatrets bygninger i hovedstaden. Men teatret bør gennem turnévirksomhed, samarbejde med Danmarks Radio og særlige billetkøbsordninger i videst muligt omfang gøre sit kunstneriske arbejde tilgængeligt for hele befolkningen, således at også de, der har deres bopæl langt fra hovedstaden eller af andre grunde har vanskeligt ved at følge aktiviteterne på Kgs. Nytorv, får mulighed for at opleve nationalscenens forestillinger.

1. Virksomheden i hovedstadsområdet.

a. Aktiviteterne på de forskellige scener.

For at kunne gennemføre en kunstnerisk og publikumsmæssigt tilfredsstillende virksomhed, må Det kgl. Teater råde over 3 scener på Kgs. Nytorv, således at teatret får mulighed for at præsentere det bedste mulige inden for såvel det klassiske og moderne som det danske og udenlandske repertoire i de for den enkelte forestilling bedst egnede scenerum. Det er således af afgørende betydning både for nationalscenens kunstneriske udviklingsmuligheder og

"Teatrets Opgave er som Landets Nationalteater uden Ensidighed at opføre de bedste dramatiske Arbejder saavel af ældre som af yngre, navnlig danske, Forfattere og Komponister. Dets Virksomhed omfatter baade Hovedstaden og Provinsen."

den løbende kontakt med forskelligartede publikumsinteresser, at Det kgl. Teater ud. over to store scener med stor, men indbyrdes forskellig publikumskapacitet råder over en tredje mere intim scene med begrænset publikumskapacitet. En sådan mindre scene vil give Det kgl. Teater større mulighed for at kunne eksperimentere kunstnerisk med såvel klassiske værker som med dramatik, der repræsenterer nye kunstretninger. Det vil således kunne ske også på et tidspunkt, hvor sådanne nyskabelser ikke kan forventes at kalde på et bredere publikum.

Aktiviteterne på Kgs. Nytorv inden for de forskellige kunstarter bør planlægges og afvikles således, at Gamle Scene - med ca. 1400 pladser - fortrinsvis fungerer som opera- og balletscene, men dog med mulighed for opførelse af enkelte egnede skuespil eller sceniske blandingsformer. Den nye scene - med 700-900 pladser - bør fortrinsvis fungere som skuespilhus, men med mulighed for opførelse af enkelte særlig egnede opera- og balletprogrammer eller blandingsformer. Det er af stor betydning, at de to store sceners scenerum og udstyr er af samme omfang og kvalitet, således at man har mulighed for at udnytte de to sceners forskellige publikumskapacitet, ved at overføre dramatiske værker fra den ene scene til den anden. Men lige så vigtigt er det, at teatrets tredje scene indrettens med en fleksibel publikumskapacitet på op til 300 pladser i et lokale, som giver rimelige kunstneriske og tekniske muligheder for, at de forskellige kunstarter kan skabe og præsentere forestillinger af mere eksperimenterende og udviklingsmæssig karakter.

b. Antal nyproduktioner og ensemblernes størrelse inden for de forskellige kunstarter.

Det er en forudsætning for, at man kan bevare og udvikle ballettens kunstneriske niveau og dermed dens placering blandt verdens førende balletkompagnier, at der pr. sæson nyproduceres mindst tre programmer (helaftensballetter eller sammensatte programmer) til opførelse på de store scener. Balletten må derudover have mulighed for at medvirke i samproduktioner og for at lave produktioner på intimsenen. Desuden må der overføres forestillinger fra tidligere sæsoner. Antallet af opførelser af de enkelte programmer må selvfølgelig afhænge af publikumsinteressen, men det er tillige væsentligt, at omfanget af opførelser giver såvel solisterne som korpsdanserne muligheder

for en tilstrækkelig udfoldelse i forskellige programmer og partier inden for såvel det klassiske som det moderne repertoire. Teatrets pligt til at vedligeholde det klassiske repertoire må ikke gå ud over dets pligt over for det moderne repertoire, ligesom det modsatte heller ikke må være tilfældet. De økonomiske rammer for ballettens aktiviteter må give regulære muligheder for at fastholde særlig store talenter i konkurrence med den internationale balletverden samt for at tilknytte inspirerende gæstedansere, -lærere og -koreografer. Hertil kommer, at der søges følge af en skæv aldersfordeling blandt de nuværende dansere i de kommende år **vil** være et særligt behov for at få forøget antallet af dansere. I modsat fald vil man om ca. 10 år stå med et balletkorps bestående hovedsageligt af 40-årige. Ved enhver vurdering af ballettens udfoldelsesbehov er det nødvendigt at se det i en international sammenhæng snarere end i en national, hvis man fortsat ønsker, at Den kgl. Ballet skal medvirke til at tegne Danmark internationalt.

På operaens område må repertoiret - ud over forestillinger overført fra tidligere sæsoner - af hensyn til den kunstneriske udvikling af ensemblet og publikums behov omfatte 3-4 nyproduktioner pr. **sæson**. Heraf kan 1 eventuelt være en samproduktion med en eller flere af de andre kunstarter. Operaen må også have mulighed for at lave produktioner på intimsenen. Antallet af opførelser må selvfølgelig være afhængig af publikums behov. Men det er af betydning for det kunstneriske niveau i ensemblet og operaens mulighed for at bevare særlig fremragende talenter i ensemblet (samtidig med at yngre kræfter får udviklingsmuligheder), at der er så mange nyproduktioner, at alsidigheden og variationer, i kunstnernes udfoldelsesmuligheder sikres samtidig med, at publikum sikres det bedst mulige udbud. Grundlaget for operaens virke bør fortsat være ensemblearbejdet, der omfatter det fast tilknyttede operakor og de fast tilknyttede operasolister. Herudover bør der være mulighed for inspirerende engagementer af gæstesolister, -dirigenter og -instruktører. Antallet af fast tilknyttede operasolister må - for at sikre et kunstnerisk tilfredsstillende niveau og alturneringsmuligheder - nødvendigvis udvides fra de nuværende 29 solister. I teatersæsonen 1969-70 var der ansat 40 sangere. Til sammenligning skal tilføjes, at der ved operaen i Stockholm i dag er ansat 49 sangere.

Skuespilrepertoiret må for at opfylde publikums krav om al-

sidighed og for at sikre skuespillerpersonalet tilstrækkelig mange, kunstneriske udfoldelsesmuligheder - ud over enkelte overførelser af særlige succeser eller klassikere - mindst omfatte 6 nyproduktioner pr. sæson på de store scener og mindst 2-3 på intimsenen. Af de 6 nyproduktioner på de store scener kan 1 eventuelt være en samproduktion. For at sikre det højest mulige kunstneriske niveau og den bredest mulige berøringsflade med befolkningen er det væsentligt, at repertoiret og ansættelsesformen giver mulighed for en fastere tilknytning over en længere årrække af en del af landets bedste skuespillere inden for forskellige aldersgrupper og rollefag som grundstammen i et fast skuespillerensemble. Hver enkelt kunstner skal i forhold til individuelle evner og udviklingsmuligheder have lejlighed til at udfolde sig i både større og mindre roller. En sådan ensemblevirksomhed vil kræve et større fast skuespillerpersonale end de 45, der pr. 1. januar 1979 var knyttet til Det kgl. Teater. I sæsonen 1969-70 var der ansat 60 skuespillere ved teatret. Til sammenligning kan det bemærkes, at der til den svenske nationalscenes skuespil er tilknyttet 90 skuespillere. Ud over det fast tilknyttede ensemble må der være mulighed for korttidsengagementer (pr. forestilling eller pr. sæson) til særlige opgaver, som ikke kan dækkes inden for det faste ensemble, ligesom behovet for inspiration fra skiftende inden- og udenlandske instruktører må kunne tilgodeses.

Kapellet har det som sin hovedopgave at fungere som teaterkapel for ballettens, operaens og - i mere begrænset omfang - skuespilletets forestillinger. Af hensyn til orkestrets kunstneriske niveau og placering i dansk musikliv er det af stor betydning, at det ud over teaterkapelvirksomhed kan give selvstændige orkesterkoncerter med gæstedirigenter i et større antal end de nuværende 4 årlige kapelkoncerter. Hvis man ved at inddække scenen på Gamle Scene kan opnå tilfredsstillende akustiske forhold, må det anbefales, at disse kapelkoncerter præsenteres fra Gamle Scene som en del af teatrets faste aktiviteter og senere i det mulige omfang gentages ude i provinsen.

For at kapellet skal kunne varetage sine opgaver som teaterkapel (undertiden med samtidige opgaver på 2 scener) på et kunstnerisk tilfredsstillende niveau med den påkrævede instrumentbesætning, er det nødvendigt, at der sker en styrkelse af teatrets orkesterressourcer. Dette bør søges gennemført ved etablering af et

fast samarbejde mellem kapellet og radioens orkestre. Ved siden af de kunstneriske- og planlægningsmæssige fordele vil et sådant samarbejde medføre økonomiske og praktiske problemer, men der må gøres et alvorligt forsøg på at løse disse.

Inden for statens musikråd arbejder man med tanker om, at der som led i en rationel udnyttelse af de danske symfoniske orkestre som en første fase søges iværksat som en forsøgsordning et samarbejde mellem de tre statsorkestre, Radiosymfoni-orkestret, Radioens underholdningsorkestre og Det kgl. Kapel. Man tænker sig her, at Radiosymfoni-orkestret indstuderer dels en blokforestilling til opførelse på Det kgl. Teater 4-5 gange over en 2-3 ugers periode og dels en mindre repertoireforestilling, der fastlægges opført et antal gange i løbet af en sæson, og at Radioens underholdningsorkestre ligeledes indstuderer - under hensyntagen til orkestrets størrelse - en mindre repertoireforestilling. Det kgl. Kapel skulle herved frigøres til ca. 6 årlige koncerter med eventuel gentagelse i provinsen eller udlandet.

Det er endvidere tanken, at Det kgl. Kapel skal medvirke ved en (eller flere) operaproduktioner i Danmarks Radio, samt at Det kgl. Kapels koncerter stilles til rådighed vederlagsfrit for Danmarks Radio. Radioorkestret skulle herved kunne frigøres til turnéer. Målsætningsudvalget kan tilslutte sig, at man søger at realisere musikrådets forslag om som en forsøgsordning at gennemføre det skitserede samarbejde og en koordinering af de 3 statsorkestres aktiviteter.

Lader et sådant samarbejde sig ikke realisere er en udvidelse af Det kgl. Kapel ønskelig. Desuden bør kapellet - for at kapellets koncertindstillinger kan gennemføres uden gener for teatrets repertoire - have indspillet et tilstrækkeligt antal båndoptagelser af musikken til ballettens dertil egnede repertoire, således at teatret ikke er helt afskåret fra musikdramatiske opførelser i kapelkoncerternes indstuderingsperioder.

Af hensyn til såvel den moderne musikdramatik som særlige genrer som musical o. 1. vil det under alle omstændigheder være påkrævet for en gennemførelse af repertoiret, at der tilføres kapellet en række instrumenter (saxofoner, elektriske instrumenter m.v.), som i dag ikke findes i orkestret. Som alternativ til dette kunne man overveje deltidsengagement af et lille musical-jazzkapel eventuelt suppleret med et fast

samarbejde med Radioens Big Band.

c. Samproduktioner, gæstespil, opsøgende virksomhed m.m.

Ud over de enkelte kunstarters selvstændige produktioner bør teatret i takt med den tiltagende anvendelse af dans, sang og musik i mange forskellige former for dramatik skabe større muligheder for samproduktioner mellem kunstarterne. En sådan indsats vil kræve en vis efteruddannelse og ændringer i ansættelsesvilkårene og arbejdstidsreglerne, men vil samtidig kunne medvirke til at skabe et bredere publikumsgrundlag for teatret.

I tilslutning til teatrets egenproduktioner må der være mulighed for i forbindelse med ferier og fridage at arrangere gæstespil på teatret fra ind- og udland. Det kgl. Teater må således som nationalscene både kunne præsentere de bedste resultater fra provinsens scener og danne ramme om inspirerende internationale gæstespil inden for de forskellige kunstarter.

Ved dato-planlægningen af de enkelte opførelser af skuespil, balletter og operaer bør teatret i størst muligt omfang søge at præsentere de mest familieegnede forestillinger i repertoiret i og omkring efterårsferien, juleferien, påskeferien og andre fridage, hvor provinsboere har bedst mulighed for at komme til København. Desuden bør det overvejes, om teatret ikke i tilslutning til skuespilrepertoiret i lighed med landsdelsscenerne bør præsentere een større børneforestilling, der giver børnepublikummet mulighed for at opleve særlig egnet teater på en stor scene.

For alle tre kunstarter bør det ligeledes overvejes, om en opsøgende publikumsindsats bør opbygges og udbygges for at stimulere teaterinteressen hos et større og mere varieret publikum. De erfaringer Det kgl. Teater har fra den opsøgende opera's virksomhed, hvor kunstnerne tager ud på skoler, institutioner, foreninger og arbejdspladser og giver korte introduktioner til forestillinger og desuden optræder med uddrag af forestillingerne, viser at disse aktiviteter dels i sig selv vækker stor interesse og dels har øget interessen hos ikke teatervant publikum for selve forestillingerne. En styrkelse af denne indsats vil stille yderligere krav til personalets størrelse. Den opsøgende virksomhed bør i alle tilfælde tilrettelægges under hensyntagen til repertoirets udvikling.

Udvalget har endvidere overvejet mulighederne for at udvide

spilleperioden i første række for at kunne imødekomme turisternes ønske om at kunne komme i Det kgl. Teater. For skuespillets vedkommende er man nået til den konklusion, at der næppe er fornøden publikumsinteresse for forestillinger i de tre sommer måneder.

For operaens og ballettens vedkommende har man overvejet mulighederne for at gennemføre en kort sæson i juli måned eller eventuelt ved en forskydelse af sæsonen for henholdsvis operaen og balletten, at lade den ene af disse kunstarter fortsætte ind i juni måned og den anden begynde i sidste halvdel af august måned. Man har i denne sammenhæng også været inde på mulighederne for i et samarbejde med Tivoli at henlægge nationalscenens forestillinger til Tivolis koncertsal f. eks. i august måned.

Der måtte i alle tilfælde blive tale om en kortvarig udvidelse af den gældende spilleperiode, blandt andet under hensyn til at sådanne arrangementer må forventes at blive særdeles udgiftskrævende.

Udvalget har ikke ment at kunne tage endelig stilling, men finder, at det vil være rimeligt, om disse muligheder undersøges nærmere, og at overvejelserne føres videre af den kommende styrelse for teatret.

Udvalget har også drøftet mulighederne for at lave sommerspil med opera og ballet på Hofteatret, men har ment at en stillingtagen hertil lå uden for rammerne af udvalgets kommissorium.

Man vil dog gerne pege på, at der ved en brandsikring af Hofteatret og en modernisering af dets scene vil kunne gives Det kgl. Teater øgede udfoldelsesmuligheder, såvel når det måtte gælde mindre operaer og balletter som skuespil.

Udvalget advarer imod, at denne bygning anvendes på en måde, der på længere sigt hindrer, at Hofteatret kan anvendes som teater.

2. Virksomheden uden for hovedstadsområdet og via radio-tv.

Af hensyn til den teaterinteresserede del af befolkningen, som sjældent eller kun med store vanskeligheder kan komme i teatret i hovedstaden, bør teatret både gennemføre en turnévirkosomhed og en præsentation af teatrets kunstneriske indsats gennem radio og tv. Selv om disse præsentationsformer ikke giver publikum en så tilfredsstillende kunstnerisk oplevelse, som det kan få ved et besøg i teatret på Kgs. Nytorv, bør de alligevel fastholdes.

a. Turnévirksomhed.

Så længe de enkelte amter og kommuner ikke råder over scenelokaler af størrelse som Det kgl. Teaters Gamle Scene, vil det være umuligt at præsentere de fleste af teatrets større forestillinger (uden for hovedstadsområdet). Det gælder i særlig høj grad ballettens og operaens forestillinger. I øjeblikket kan større gæstespil således kun finde sted i Ålborg. Scener af den nødvendige størrelse er dog på vej i Århus og muligvis i Vejle og i Åbenrå. Det bør tilstræbes, at Det kgl. Teater - i det omfang der er publikumsinteresse og økonomisk mulighed herfor - gæstespiller med de større forestillinger i de byer, hvor der etableres scener med de nødvendige mål og faciliteter. En egentlig landsdækkende turnévirksomhed med disse forestillinger kan ikke etableres, før der regionsvis bygges sådanne spillesteder i det sydlige Sjælland eller på Lolland-Falster, på Fyn samt i det sydlige og vestlige Jylland.

For ballettens og operaens vedkommende må turnévirksomheden derfor indtil videre stort set være begrænset til de få mindre ballet- og operaforestillinger, som kan præsenteres på de mellemstore spillesteder. De er også relativt få og forholdsvis dårligt udstyrede. Hertil kan føjes små opsøgende præsentationer og introduktioner til kunstnernes repertoire. I alle tilfælde må Det kgl. Teater tilstræbe, at det er de bedste af nationalscenens forestillinger, der præsenteres på provinsens scener. Samarbejdet med Den jyske Opera om udlån af kunstnere bør desuden fortsættes og udbygges i det størst mulige omfang efter frivillig forhandling mellem Den jyske Opera og de enkelte kunstnere.

For skuespillets vedkommende gælder de samme lokalemæssige forhindringer for de store forestillinger som på ballettens og operaens område, ligesom selv mindre forestillinger, som ikke er produceret specielt for turné (eller Comediehuset), også kun har et begrænset antal spillesteder. Hvis man ikke i mange tilfælde stort set skal nøjes med at præsentere amputerede udgaver af de mellemstore forestillinger eller turnéudgaver af intimscenens (Comediehusets) repertoire for provinsens publikum, må teatret i højere grad end hidtil overveje at producere særlig turnéegne forestillinger på teatrets eget kunstneriske kvalitetsniveau. Det kan mest praktisk ske gennem en omlægning og udbygning af samarbejdet med Det danske Teater uden at berøre Det danske Teaters

selvstændige repertoire. En sådan omlægning og udbygning af dette samarbejde bør finde sted i Det kgl. Teaters navn og fortrinsvis med kunstnere fra Det kgl. Teater snarere end efter den gældende aftale for de hidtidige samarbejdsforestillinger.

Af hensyn til mulighederne for en kommende etablering af flere større scener i provinsen, bør de ansættelsesmæssige forpligtelser for den enkelte kunstner ved Det kgl. Teater (i særdeleshed ballettens, operaens og kapellets kunstnere) til at medvirke i indtil 50 årlige turnéopførelser fastholdes. For at imødekomme provinsens behov for flere skuespilopførelser bør der afsættes midler til nødvendige merudgifter til kunstnere (primært inden for skuespillet), som frivilligt deltager i de særlige turnéproduktioner. Disse kunstnere må nemlig regne med at skulle turnére i sammenhængende perioder på op til 3 måneder og dermed at være afskåret fra et normalt hjemmeliv og være udsat for den ekstra belastning, der iøvrigt er forbundet med stadigt at skulle skifte opholds- og spillested. Målet må være, at Det kgl. Teater gennem et udvidet teknisk-administrativt samarbejde med Det danske Teater kan tilbyde to særlig egnede skuespilopsætninger pr. sæson i hvert af de eksisterende teaterforeningsområder uden for hovedstadsområdet. Disse opsætninger vil også i et vist omfang indgå i hovedstadsrepertoiret.

Herudover bør muligheder for arrangement af særlig prisbillige fælles teaterture til hovedstaden overvejes i samråd med DSB, SAS og lokale initiativtagere i provinsen. På grund af de samlede omkostninger vil sådanne ordninger dog kun i begrænset omfang kunne blive et supplement til turnévirkomheden.

b. Præsentation af Det kgl. Teaters forestillinger i Danmarks Radio.

Mulighederne for at præsentere Det kgl. Teaters kunstneriske arbejde for en større del af landets befolkning gennem radio og især tv er mange, men under alle former er en sådan præsentation behæftet med problemer af såvel kunstnerisk som økonomisk og teknisk art på grund af de tre mediers forskellige karakter. Ud over transmissioner i radio af koncerter og operaforestillinger og Det kgl. Teaters kunstneres individuelle medvirken i en række radio- og tv-programmer kan tv's mulighed for at gengive teatrets arbejde opregnes i tre hovedformer:

For det første reportage-formen, hvor tv uden større tekniske forberedelser præsenterer en af teatrets forestillinger scm en direkte reportage fra teatret. Denne form kan navnlig, såfremt tv til formålet anskaffer tilstrækkelig lysfølsomme elektronkameraer, gennemføres med begrænsede ulemper for teatret og dets publikum i det omfang, det er ophavsretsligt muligt og ikke forhindrer teatrets fortsatte opførelse af en forestilling.

Denne form vil primært kunne give seerne et billede af den pågældende begivenhed i teatret, men vil ikke kunne give en fuldt tilfredsstillende gengivelse af selve teaterværkets kunstneriske udformning.

For det andet kan der tænkes tv-optagelser på teatret, som kan planlægges i god tid af såvel teatret som Danmarks Radio, således at såvel instruktøren som scenografen og de medvirkende kunstnere fra begyndelsen af forestillingens indstudering er forberedt på, at forestillingen skal optages på scenen og præsenteres i tv, når den er udspillet på teatret. Ved denne form for tv-præsentation må teatret afsætte den fornødne tid til prøver og optagelser, hvilket kan medføre planlægningsvanskeligheder for teatret samt eventuelt lukkedage eller en ringere teateroplevelse for publikum i teatret på grund af det tekniske apparatur og belysningen. Til gengæld vil denne form kunne give seerne en kunstnerisk mere tilfredsstillende præsentation af teatrets arbejde, ligesom denne form giver mulighed for tekstning af forestillingen.

For det tredje kan teatrets repertoire - i det omfang det er ophavsretsligt muligt, og værket ikke er egnet for optagelser på teatret, og Tv-teatrets selvstændige dramatiske produktioner tillader det - optages i tv-studio ved en velforberedt og tv-mæssig gennemprøvet omplantning af scenens forestilling til tv-mediets vilkår (som f. eks. "Indenfor Murene") som en samproduktion mellem Det kgl. Teater og **Tv-teatret**. Denne form vil for disse værker kunne give den kunstneriske mest tilfredsstillende præsentation af teatrets arbejde.

Skal sigtet i udvalgets konklusion med hensyn til at gøre teatrets tilbud tilgængeligt for et større publikum - også geografisk - nås, må tv-mediets formidlingsmuligheder udnyttes i størst mulig grad. Dette bør de to institutioner have for øje ved genforhandling af den eksisterende samarbejdsaftale.

I forbindelse med denne bør der søges gennemført en ny afta-

le eller prøveordning, hvorefter Danmarks Radio ikke blot honorerer de medvirkende kunstnere for deres arbejde og ophavsret, men også betaler Det kgl. Teater en samlet sum pr. produktion ud over kunstnergager og honorarer. Det bør ved aftalen sikres, at det bliver de samme tv-teknikere, der dækker forberedelsesarbejdet og optagelserne.

Uanset valget af samarbejdsform bør det af hensyn til teatrets repertoire-planlægning, inklusive turnéerne, være teatrets ret at afgøre, inden for hvilken periode udsendelse i tv af det optagne finder sted.

Af hensyn til teatrets muligheder for at præsentere sine værker i den kunstnerisk bedste kvalitet ved turnéopførelser i provinsen og ved tv-gengivelser bør der ved repertoireplanlægningen reserveres den fornødne tid til særlige prøver, og det må accepteres, at dette vil kunne medføre, at der bliver enkelte dage, hvor der ikke spilles på den ene af de 2 store scener på Kgs. Nytorv. Sådanne lukkedage bør dog planlægges således, at de fortrinsvis placeres på de publikumsmæssigt ringest besøgte ugedage.

c. Samarbejdet med landsdelsscenerne.

Udvalget har overvejet mulighederne for et eventuelt samarbejde, herunder udveksling af gæstespil og gæstekunstnere, Det kgl. Teater og landsdelsscenerne imellem. Som tidligere anført må der være mulighed for blandt andet at præsentere de bedste og mest bemærkelsesværdige resultater fra provinsens scener på Det kgl. Teaters scener i København.

Det kgl. Teaters gæstespil på landsdelsscenerne bør være et led i nationalscenens almindelige turnéaktivitet. Spørgsmålet om i hvilket omfang gæstespillene bør finde sted på landsdelsscenerne, bør alene afgøres efter en afvejelse af om det ud fra et publikumssynspunkt bedst kan ske på landsdelsscenerne, eller om der er andre bedre sceniske muligheder i den pågældende by/område. Det er i denne sammenhæng udvalgets hovedsynspunkt, at Det kgl. Teaters forestillinger ved opførelser uden for scenerne i hovedstadsområdet så vidt muligt bør præsenteres i samme opsætning som i København.

Udvalget finder, at spørgsmålet om udveksling af gæster bør ses i sammenhæng med de respektive personalers muligheder for og ønsker om at prøve kræfter på et andet teater i et andet ensemble.

Det er udvalgets indtryk, at de praktiske muligheder er begrænsede - bortset fra de tilfælde, hvor der kan blive tale om en egentlig orlov, fordi den pågældende i en periode ikke medvirker i repertoiret. I givet fald finder man, at gæsteoptræden i en forestilling på en anden scene bør ske alene i overensstemmelse med den pågældendes eget ønske i lighed med, hvad der er tilfældet med kunstnere ansat ved andre teatre. Der henvises i denne forbindelse iøvrigt til udvalgets forslag vedrørende ansættelsesformer og ansættelsesområde.

B. Opførelse af danske værker.

I henhold til gældende lov om Det kgl. Teater påhviler det teatret uden ensidighed at opføre de bedste dramatiske værker (inden for de 3 kunstarter skuespil, opera og ballet) såvel af ældre som af yngre, navnlig danske dramatikere og komponister.

Nye danske værker har ikke altid indtaget den ønskelige plads i nationalscenens repertoire. Der har i perioder ikke været indsendt tilstrækkelig mange værker til teatret. Dette må ses i sammenhæng med dels den gældende honoreringsform med royalties, der har ført til, at betalingen for et dramatisk værk ofte står i et urimeligt forhold til den ydede indsats, og dels at teatret ikke har haft de fornødne ressourcer til at finde og udvikle de skabende talenter.

Det er derfor nødvendigt, at de gældende honoreringsformer afløses af mere tidssvarende. Efter udvalgets opfattelse bør det gældende royalty-system afløses af et system - formentlig med et fast honorar - der sikrer, at betalingen står i rimeligt forhold til den ydede arbejdsindsats.

Da erfaringerne fra Sverige og fra Storbritannien viser, at det rigtige miljø og muligheder for at afprøve sine ideer på en scene kan være et væksthus for ny dramatik, er det åbenbart, at man ikke kan nøjes med at ajourføre den hidtidige honorarordning.

Vor nationalscene må have de nødvendige ressourcer, herunder bevillinger, til i første omgang at kunne afgive bestillinger på danske værker inden for alle teatrets kunstarter. I anden omgang tillige at kunne yde tilstrækkelig kvalificeret dramaturgisk vejledning dels ved, at dramatikeren, koreografen og/eller komponisten kan drøfte sit værk med teatrets dramaturgiat og en in-

Honoraret sættes i forhold til billetindtægten.

struktur og derigennem få en fornemmelse af dets sceniske muligheder og dels ved, at teatret får ressourcer, der giver det mulighed for at gennemføre en eksperimenterende virksomhed.

Det må være et uomtvisteligt krav fra samfundet til nationalscenen, at den ikke blot fremfører eksisterende danske værker - ældre eller nyere - men at den også animerer til frembringelse af nye danske værker inden for alle teatrets kunstarter.

Denne indsats må omfatte alle kunstarterne, således at den for komponisters vedkommende ikke alene omfatter opera- og balletmusik og musik til skuespil, musicals m.m., men også - under hensyn til den vægt, der må tillægges Det kgl. Kapels symfoniske virksomhed - bestillinger af værker og fremførelse heraf ved kappellets koncerter.

Det bør være muligt for teatret at ansætte - for en kortere årrække ad gangen - dramatikere, koreografer og komponister til en årsløn, der svarer til årslønnen for yngre optrædende kunstnere. De pågældende dramatikere, komponister og koreografer skal vederlagsfrit overdrage opførelsesretten for et værk årligt til teatret. Lignende ordninger har hidtil med udbytte været praktiseret i udlandet og herhjemme på Århus Teater.

C. Forholdet til publikum.

I Det kgl. Teaters forhold til publikum vil det være af stor betydning, at teatret såvel i sin repertoirepolitik som i publikumskontakten i det hele taget i videst muligt omfang søger at nå til et større og bredere sammensat publikum end hidtil, således at teatrets status som landets nationalscene understreges.

Teatret bør derfor ved billetkøbsordninger, abonnementer, informations- og PR-virksomhed, spilletidspunkter, forhålsaktiviteter og andre former for publikumsservice i større omfang end hidtil lette publikums adgang til teatret.

I overensstemmelse med rationaliseringsundersøgelsens konklusioner mener udvalget, at man på billet- og abonnementssalgsområdet bør anvende edb-teknik, således at man kan yde publikum den samme service som andre teatre, såvel ved abonnementstegningen og udsendelsen af abonnementsbilletter som ved løs- og gruppesalgs ekspeditionen. For at forenkle billetsalgsadministrationen vil det være hensigtsmæssigt dels at anskaffe elektroniske billetudstedelsesmaskiner, dels at forenkle de nuværende mange forskellige pris-

grupper i teatret til 5-6 hovedprisgrupper.

Ved en overgang til et edb-behandlet abonnementssystem er det væsentligt, at Det. kgl. Teater (uanset hvor teatret teknisk bedst og billigst kan få arbejdet udført) bevarer sin selvstændighed i forhold til publikum og således selv forestår den overordnede administration af teatrets billet- og abonnementssystem, herunder udformning af abonnementskombinationer, fastsættelse af priser og rabatordninger, opkrævning af indtægter samt udarbejdelse af brochure- og reklamemateriale.

For at sikre at Det kgl. Teaters repertoire- og abonnements-tilbud når ud til hele befolkningen, er det af afgørende betydning, at teatret fremstiller en repertoirebrochure som udsendes i amtskommunerne uden for hovedstadsområdet.

Endvidere bør teatrets informations- og PR-virksomhed samles og udbygges mere effektivt, end det i dag er muligt.

For det første må de mange forskellige former for informationsvirksomhed samles og koordineres i en informationsafdeling, der varetager pressekontakt, annoncering, programfremstilling, plakatudformning, brochurefremstilling og skiltning. Det medfører en udvidelse af personalestaben i informationsafdelingen, der i dag kun råder over 1 1/2-2 1/2 medarbejder, mens sammenlignelige teatre som Kungliga Dramatiska Teatern og Kungliga Operaen i Stockholm råder over henholdsvis 8 og 5 medarbejdere til disse opgaver.

For det andet bør teatret sikres de nødvendige midler til at kunne udvide annonceringen såvel i omfang som i antal dagblade og dage, således at publikum (blandt andet ved en genindførelse af søndagsannoncerne og en ny annoncering i provinsens største blade) over hele landet kan følge Det kgl. Teaters repertoiretilbud og i god tid planlægge deres teaterbesøg såvel i København som ved teatrets turnéopførelser uden for hovedstaden. På samme måde bør teatret have mulighed for at forbedre sit arbejde med plakater og andre reklametryksager.

Også for så vidt angår spilletider bør teatret søge at komme publikums - herunder et muligt, nyt publikums - ønsker i møde f. eks. ved een aften om ugen at spille kl. 18.00. I forbindelse med en smidiggørelse af arbejdstidsaftalerne og forbedret prøveplanlægning ved en overgang til et modulspillesystem, bør man desuden indføre en række (3-6) offentlige forpremierer til nedsatte billetpriser forud for hver premiere, således som det er til-

fældet på landtes øvrige teatre og i udlandet. Ved at indføre sådanne forpremierer kan teatret dels bedre sikre en fastholdelse af planlagte premieredatoer, idet man i tilfælde af uheld bedre kan aflyse abonnementsfri forpremierer med reduceret løssalg og i stedet gennemføre ekstra-prøver, dels skabe forestillinger, som ved premieren er spillet ind med publikums reaktioner. Sådanne forpremierer bør dog planlægges således, at alle tre scener ikke samtidig har forpremierer med fare for samtidige aflysninger. Der bør som en forsøgsordning over 2-3 år - ud over de nuværende ca. 25 forestillinger på lørdag-eftermiddage i vinterhalvåret - gives lørdags- og søndags-matineer i de 20 vinterweekender. Her har publikum, ikke mindst ældre og familier med børn bedre tid til og større behov for teaterbesøg end på hverdage i sommerhalvåret.

I forbindelse med ombygningen vil det være vigtigt, at en ny forhal såvel som den gamle scenes forhal gøres mere publikumsvenlig, således at der ud over billet- og abonnementssalg under mere åbne og imødekommende former kan finde en række andre aktiviteter sted: F. eks. salg af bøger, tidsskrifter og grammofonplader, servering, skiftende udstillinger samt mindre former for optræden (lyrik-oplæsning, musik, sang, cabaret, introduktioner til forestillinger m.v.) såvel i dagtimerne som umiddelbart før og efter de normale forestillinger. Alt sammen for i større grad at gøre teatret til et åbent hus, hvor alle er velkomne.

Ligeledes bør teatrets garderobeforhold og bar- og restaurationsforhold forbedres, således at der sker en tilstrækkelig hurtig og smidig ekspedition af publikum.

For så vidt angår publikumsgarderoberne vil det efter udvalgets opfattelse være rimeligt, om man på Gamle Scene bevarer - i givet fald retablerer - de hidtidig betjente garderober. For Nye Scenes vedkommende vil det derimod være rimeligt i vid udstrækning om ikke udelukkende at gøre garderoberne selvbetjente, da det ved indretning og udformning af foyer m.m. vil være muligt at skabe gode adgangsforhold til selvbetjente, aflåselige garderober.

For så vidt angår restaurant og bar anbefaler udvalget, at forpagtningsaftalerne ændres, således at der kan være det tilstrækkelige antal medarbejdere ved serveringsstederne i pausen, eventuelt kombineret med et mere begrænset udbud af varer.

I tilslutning til sådanne fremstød for at øge publikumsinteressen og forbedre teatrets publikumsservice ville det være ønske-

ligt, om teatret kunne gennemføre forskellige former for publikumsundersøgelser til belysning af publikums ønsker, behov og interesser.

VI. Forudsætninger for gennemførelsen af målsætningen for Det kgl. Teater

A. Bygninger.

Som anført under de aktuelle forudsætninger for udvalgets arbejde (afsnit III, side 15-17) er de fysiske vilkår for nationalscenen i dag så ringe, at en rimelig drift, herunder en udnyttelse af de eksisterende personalemæssige og kunstneriske ressourcer, kun kan gennemføres, såfremt man realiserer de aktuelle byggeplaner - omfattende Gamle Scene som led i et nyt teaterkompleks med en ny og større scene fortrinsvis til brug for skuespillet samt værksteder, prøvesale m.m. incl. en intimszene. Sker det ikke, vil det være nødvendigt at overveje målsætningen for nationalscenen under de da givne forudsætninger.

Det er udvalgets opfattelse, at publikum i provinsen har krav på at få præsenteret nationalscenens forestillinger, således som de gives på Kgs. Nytorv. Det er derfor en forudsætning, at der ud over landet eksisterer sceniske forhold, der tillader gengivelse af forestillinger, således som de spilles på Det kgl. Teaters scener i København. Dette er naturligvis allerede i en vis udstrækning tilfældet, specielt for de forestillinger, der produceres og udsendes i samarbejde med Det danske Teater, men det er givet, at provinsens teaterlokaleforhold bevirker en væsentlig indskrænkning af de repertoiremæssige muligheder for turnéerne.

En udvidelse af Det kgl. Teaters turnéaktiviteter - ikke alene geografisk, men også repertoiremæssigt - forudsætter, at der i en række byer indrettes scener, hvor man kan præsentere de mindre opera- og balletforestillinger og de større skuespil i originalopsætning.

For så vidt angår de større musikdramatiske forestillinger er det en kendsgerning, at der kun eksisterer én teatersal med den fornødne plads til blandt andet orkester - nemlig Ålborg Hallen - der er i stand til at rumme de større opera- og balletforestillinger fra nationalscenen.

De aktuelle planer om opførelse af en musik- og teatersal i Århus skulle gøre det muligt inden for overskuelig tid at udvide nationalscenens turnéaktiviteter med de større forestillinger til også at omfatte denne del af landet. Udvalget er bekendt med tilsvarende planer for så vidt angår Vejle. En landsdækkende turnévirkksomhed med de større forestillinger vil herudover eksempelvis forudsætte, at Sønderjyllandshallen i Åbenrå om- og nybygges til formålet, samt at der indrettes teatersale med samme mål som Gamle Scene i det sydlige og vestlige Jylland, på Fyn og i Sydsjælland eller på Lolland-Falster.

Det er således vigtigt, at amter og kommuner ved planlægningen af opførelsen af for eksempel haller m.m. er opmærksomme på dette forhold ved projekteringen, og enten medtager indretning af scener i Gamle Scenes mål i byggeriets første fase eller ved udvælgelse af byggegrund forbereder fastlæggelse af dimensioner, og at disse arbejder kan gennemføres på et senere tidspunkt. Det kgl. Teater står til rådighed med den fornødne rådgivning.

B. Rekruttering af personale.

1. Uddannelsesmuligheder.

Teatret beskæftiger et stort, og meget alsidigt sammensat personale inden for kunstneriske, håndværksmæssige, tekniske og administrative discipliner. Teatret er derfor med hensyn til rekruttering af personale afhængigt af, at der findes de rette uddannelsesmuligheder på en lang række områder uden for eller på teatret.

Uddannelse af teatrets kunstnere har gennem det meste af Det kgl. Teaters eksistens fundet sted i forskellige former inden for teatret og været finansieret af teatret.

I dag driver teatret Den kgl. Balletskole og - i samarbejde med Det kgl. danske Musikkonservatorium - Operaakademiet.

Det kgl. Teaters elevskole for skuespilleruddannelsen blev nedlagt i 1968 i forbindelse med oprettelsen af Statens Teaterskole.

Den kgl. Balletskole omfatter en danseskole (oprettet i 1771 på Hofteatret) og en læseskole (oprettet i 1856).

Udgiften ved skolernes drift afholdes af Det kgl. Teater.

I modsætning til andre uddannelsesformer vil en balletdan-

sers erhvervsmæssige uddannelse som hovedregel tage sin egentlige begyndelse samtidig med påbegyndelsen af folkeskoleuddannelsen, og den afsluttes ved 17-18 årsalderen.

Ved kgl. anordning af 6. januar 1956 blev der oprettet et operaakademi med det formål at varetage uddannelsen af vordende operasangere gennem en samordning af Det kgl. danske Musikkonserveratoriums uddannelse af sangere og Det kgl. Teaters hidtidige operaskole.

Operaakademiet er under fælles ledelse af Det kgl. danske Musikkonserveratorium og Det kgl. Teater med en forstander fra hver af de 2 institutioner.

Udgifterne ved operaakademiets drift afholdes af konservatoriet og teatret.

Vejledende gælder, at konservatoriet afholder udgifterne til uddannelsen i de musikalske discipliner, teatret til de sceniske og dramatiske discipliner.

Uddannelsen på operaakademiet er normalt 3-årig eksklusiv præparandklasse. Inklusive den forudgående konservatorieuddannelse varer operauddannelsen 8-9 år.

Teatrets skuespilleruddannelse blev som nævnt indstillet ved oprettelsen af Statens Teaterskole. Teaterskolens oprettelse hviler på en udvalgsbetænkning (nr. 402. 1965), der foreslog, at al uddannelse i Danmark inden for de sceniske områder skulle samles i én institution, nemlig et teaterakademi i København. Udgangen blev imidlertid, at det blev besluttet at opretholde og videreudvikle de eksisterende skuespillerskoler ved landsdelsscenerne i Odense og Århus, medens teaterskolen ved siden af skuespilleruddannelsen skulle varetage de øvrige sceniske uddannelser, såsom instruktør-, scenograf- og sceneteknikeruddannelserne.

Statens Teaterskole er en statsinstitution, hvis virksomhed er baseret på kulturministeriets bekendtgørelse af 20. september 1971. Skolen omfatter i dag en 3-årig uddannelse for skuespillere og en 4-årig uddannelse i almen teaterpraktik.

Et af kulturministeren nedsat arbejdsudvalg har i betænkning (nr. 849, 1978) om teateruddannelserne i Danmark stillet forslag om en forbedring af grunduddannelsen for skuespillere og oprettelse af uddannelse for instruktører og scenografer, herunder lys- og lyddesignere, samt uddannelser for dramatikere og sceneteknikere (regissører, rekvisitører m.v.). Uddannelsesudvalget

har tillige foreslået, at der tilvejebringes mulighed for uddannelse af andre teatermedarbejdere blandt andet på grundlag af EFG-uddannelse.

Teateruddannelsesudvalget stiller endvidere forslag om oprettelse af et særligt institut til varetagelse af efter- og videreuddannelse inden for alle teatrets fag, kunstneriske såvel som tekniske og administrative,

2. Målsætningsudvalgets behandling af uddannelsesspørgsmålene.

Udvalget har bemærket sig, at et mindretal inden for teateruddannelsesudvalget har foreslået at genoprette en skuespiller-skole med direkte uddannelsesmæssig og arbejdsmæssig tilknytning til Det kgl. Teater og teatrene under Den storkøbenhavnske Landsdelsscene.

Udvalget har fra Foreningen Den kgl. Ballet modtaget en række forslag om uddannelsen på balletskolen.

Balletforeningen har tillige stillet forslag om at oprette en videreuddannelse for dansere med henblik på uddannelse af balletpædagoger, koreografer, instruktører og koreologer (som nedskriver balletter trin for trin) og om oprettelse af et ballet- og danseinstitut med primært sigte på en efter- og videreuddannelse for dansere uden for Det kgl. Teater samt for skuespillere og sangere.

For operauddannelsens vedkommende har udvalget fra operadirektøren og operasolisternes bestyrelse modtaget forslag om, at der på teatret oprettes en egentlig operaskole af 2-3 års varighed med direkte adgang gennem en optagelsesprøve, således at det nuværende samarbejde om operauddannelsen med Det kgl. Musik-konservatorium ophæves. Fra teatrets side peger man på, at operaen i de kommende år vil stå over for store rekrutteringsproblemer. Inden for det næste 10-år vil omkring halvdelen af operasolisterne falde for aldersgrænsen, og den tilbageværende del vil nærme sig den. I de sidste 6-7 år har der været et overordentlig beskedent udbud af kvalificerede sangere, og der er i dag kun få yngre sangere ansat på teatret. Der er al grund til at tro, at det beskedne udbud af egnede sangere i væsentlig grad skyldes den lange uddannelsestid i forbindelse med usikkerhed omkring en fremtid, der må bygges på et talents bærekraft og en stemmes holdbarhed.

Også andre faggrupper har fremsat ønske om forbedrede uddannelsesmuligheder inden for deres fag, navnlig med henblik på at sikre teatret rekrutteringsmuligheder ved fremtidig besættelse af stillinger, der bliver ledige ved afgang på grund af alder. Dette gælder f. eks. en række håndværksfag som teatermaleri, -snedkeri og -skrædderi, som står i fare for at forsvinde som fag. Inden for andre områder gør den tekniske udvikling og/eller en ændring af de kunstneriske krav til forestillingernes teknik en ajourføring af personalets kunnen nødvendig. Det gælder f. eks. for lys- og lydteknik.

3. Konklusioner og forslag.

Hele Det kgl. Teaters omfattende virksomhed hviler på den forudsætning, at teatret til enhver tid råder over et personale, der ikke blot er tilstrækkeligt i antal inden for hver af de mange faggrupper, men som også udover talent og evner har de nødvendige uddannelsesmæssige forudsætninger.

Det er udvalgets hovedsynspunkt, at teatret har pligt til at sikre sig, at det til enhver tid har mulighed for at rekruttere personale, der uddannelsesmæssigt kan opfylde de krav, de pågældende funktioner stiller. Kan det ikke ske tilfredsstillende på anden måde, må teatret have både ret og pligt til selv at etablere de fornødne uddannelsesmuligheder, hvadenten det er egentlig grunduddannelse eller efter- og videreuddannelse.

Der er tale om uddannelse for et meget stort personale, både grunduddannelse, herunder en egentlig lærlingeuddannelse, og efter- og videreuddannelse inden for mange fag, på flere niveauer og i forskellige former. I en række tilfælde må det forudsættes, at den fornødne tilgang til uddannelserne kun kan sikres gennem oprettelse af uddannelsesstillinger.

Den rigtige tilrettelæggelse af disse mangeartede uddannelser, fra lærlingeuddannelse på teatrets værksteder til højt specialiserede videreuddannelseskurser kræve et omfattende kendskab til og et snævert samarbejde med hele uddannelsessystemet. Teatret må derfor have mulighed for i en periode at knytte en uddannelseskonsulent til sig som pædagogisk-administrativ rådgiver i uddannelsesspørgsmål.

Udvalget har konstateret, at der er væsentlige problemer med hensyn til både ballet- og operauddannelsen.

For balletskolens danseskole, der er grundlaget for balletens kvalitet og fortløbende fornyelse, er det af stor betydning, at undervisningens kvalitet og omfang forbedres. Udvalget er bekendt med, at undervisningen vil blive analyseret og vurderet af en fremtrædende udenlandsk balletpædagog. Udvalget må anbefale den yderste opmærksomhed, også i bevillingsmæssig henseende, over for de forslag, som måtte blive resultatet af denne proces.

Efter udvalgets opfattelse må samfundet påtage sig et særligt ansvar for balleteleverne, der allerede som børn påbegynder en højt specialiseret uddannelse uden sikkerhed for, at den kan fuldendes eller vil føre til ansættelse ved Den kgl. Ballet.

Udvalget skal derfor understrege betydningen af, at undervisningen på balletens læseskole tilrettelægges således, at den så langt som muligt på det enkelte klassetrin ligestiller balleteleverne med andre unge med hensyn til de videre uddannelsesmuligheder.

I tilrettelæggelsen af undervisningen på læseskolen bør man udnytte de særlige muligheder for at inddrage de teatermæssige og kunstneriske aspekter i undervisningen.

Udvalget skal foreslå, at driften af læseskolen betales som for andre ikke-kommunale skolars vedkommende og ikke, som nu, udelukkende af teatret.

Udvalget skal endvidere anbefale, at der for balletelever, som må fratræde uden ansættelse ved balletten, skaffes muligheder for i en overgangsperiode at yde en særlig uddannelsesstøtte, hvor samfundets almindelige uddannelsesstøtte ikke strækker til. Det kunne f. eks. ske via fonds eller legater.

Udvalget skal anbefale, at spørgsmålet om operauddannelsen tages op til behandling mellem teatret og musikkonservatoriet for at sikre en uddannelse, der imødekommer teatrets behov med hensyn til både solister og korsangere.

Man skal særligt henlede opmærksomheden på det akutte rekrutteringsproblem, som kræver en øjeblikkelig og ganske særlig indsats. Uanset hvilken løsning man vælger på længere sigt, vil det her være nødvendigt, at teatret straks får mulighed for selv at tilrettelægge en særlig uddannelse med dette specielle sigte. Det vil kræve ekstraordinære bevillinger til aflønning af lærerkræfter og til ansættelse af et antal unge sangere i uddannelsesstillinger.

Udvalget er klar over, at operauddannelsen i Danmark ikke

sigter på sangere til Det kgl. Teater alene og går ud fra, at hensynet hertil vil blive tilgodeset under forhandlingerne om uddannelsens fremtidige tilrettelæggelse.

Spørgsmålet om skuespilleruddannelsen indgår i en generel teateruddannelsesmæssig sammenhæng og har som nævnt netop været genstand for behandling i et særligt udvalg. Dette udvalg har stillet en række forslag om udvidelse og forbedring af undervisningen på Statens Teaterskole, og skolen må nu betragtes som værende under rekonstruktion.

Det er ikke målsætningsudvalgets opgave at fremkomme med forslag vedrørende skuespilleruddannelsen i almindelighed.

Udvalget ønsker på den nævnte baggrund ikke at tage konkret stilling til det fremsatte forslag om at genoprette skuespiller-skolen ved Det kgl. Teater. Det følger af udvalgets hovedsynspunkt, at Det kgl. Teater må sikre sig, at teatret til enhver tid har mulighed for at rekruttere skuespillere, der uddannelsesmæssigt kan opfylde de betydelige og varierede krav, som nationalscenens brede repertoire-mæssige forpligtelser stiller. Der er grund til i denne forbindelse at understrege de særlige krav, der stilles om opretholdelsen af den klassiske danske skuespiltradition.

Viser det sig, at der ikke gennem de eksisterende teateruddannelser kan sikres Det kgl. Teater en tilfredsstillende rekruttering, har teatret pligt til selv at tilvejebringe de fornødne uddannelsesmuligheder. Med henblik på dette vil det derfor til enhver tid særligt påhvile teaterchefen at følge udviklingen inden for skuespilleruddannelserne i Danmark.

C. Ansættelsesformer og -vilkår.

1. Nuværende ansættelsesformer.

For finansåret 1979 er der normeret 739 stillinger ved Det kgl. Teater. Heraf er dog kun besat 691, først og fremmest af bevillingsmæssige grunde.

Ansættelsesformerne spænder fra ansættelse som 14 dages løn-nede efter de for arbejdsmarkedet almindelige gældende arbejds-overenskomster, over kontraktansættelse - enten for åremål eller for en enkelt sæson eller forestilling - til ansættelse på tjenestemandslignende vilkår med de pensionsregler, der gælder for dette område.

Teaterchefen, de tre kunstneriske chefer og den tekniske di-

rektør er ansat på åremålskontrakt. Økonomidirektøren er ansat med pensionsret (lønramme 38).

Kapellet, koret og balletten er ansat med en pensionsret, der med enkelte modifikationer svarer til tjenestemændenes. Aflønningen sker i henhold til særlige lønningsreglementer, der bygger på tjenestemandssreformen fra 1969.. For kapellet sker aflønning i henhold til lønramme 16/21/29 og 31, for koret og balletten i henhold til lønramme 16/21 og 29; koncertmestre er dog aflønnet i henhold til lønramme 35, solodansere i enten 32 eller 35. Til kapellet og balletten er endvidere knyttet en række solisttillæg, der ikke er pensionsgivende. Afgangsalderen i kapellet er 63 år, i koret 53 og 56 (henholdsvis kvinder og mænd), i balletten 45 og 48 (henholdsvis kvinder og mænd).

Skuespillerne og operasolisterne er enten ansat med pensionsret med aflønning i henhold til lønrammerne 21/29/32 og 35 eller i henhold til særlig kontrakt. 1/3 af dette personale har pensionsret, den resterende del er kontraktansat.

For det kontraktansatte personale er vilkårene formuleret individuelt. Der er dog fastsat en minimumsløn, pr. 1. oktober 1978 97.000 kr. årligt, som oppebæres af 29% af personalet. Enkelte operasolister er ansat med forpligtelse til inden for en løn af f. eks. 150.000 kr. årligt at synge 25 gange - for optræden herudover er aftalt et særligt honorar pr. gang.

En mindre del af det kontraktansatte personale har 2-3 årige kontrakter, der er uopsigelige i kontraktperioden.

Afgangsalderen for skuespillet er fastsat til 67 år, for operaaen 53 og 56 (kvinder og mænd).

Teatrets kapelmestre er ansat med pensionsret (lønramme 38), den ene af korsyngemestrene med pensionsret (lønramme 34) - den anden uden.

Aflønning pr. 1. oktober 1978 andrager:

i lønramme 16	ca. 99.000 kr.
i lønramme 21	ca. 108.000 kr.
i lønramme 29 (sluttrin)	ca. 141.000 kr.
i lønramme 31 (sluttrin)	ca. 148.000 kr.
i lønramme 32 (sluttrin)	ca. 152.000 kr.
i lønramme 35	ca. 175.000 kr.

Det teknisk-administrative personale er omfattet enten af kollektive overenskomster eller af teatrets reglement.

Der er kollektive overenskomster med sceneteknikken, kostumeassistenterne, repetitørerne (hvoraf enkelte er pensionsansat), snedkerne, H.K.-personalet, syerskerne og skrædderne samt med det forestillingsengagerede personale, statisterne, korassistenterne, musikassistenterne, påklæderne, kontrollørerne og garderobepersonalet.

Aflønningen på 1. trin pr. 1 oktober 1978 andrager:

Sceneteknik	ca. 99.000 kr.
Kostumeassistenter	ca. 70.000 kr.
Repetitører	ca. 130.000 kr.
Snedkere	ca. 107.000 kr.
Syersker og skræddere	ca. 85.000 kr.

For det forestillingsengagerede personales vedkommende er princippet i aflønningen, at der ydes en minimumsbetaling for et vist antal timer - f. eks. 3. Hvis dette antal overskrides, vederlægges det særskilt.

Den resterende del af personalet - f. eks. lydteknikere, signalører, frisører, sufflører, regissører, teatermalere samt lederne af de enkelte afdelinger - er ansat i henhold til særlige kontrakter, hvoraf enkelte er forbundet med pensionsret.

2. Nuværende ansættelsesvilkår.

De gældende ansættelsesvilkår for teatrets personale findes dels i reglement for Det kgl. Teater dels i en række af de faglige overenskomster, der helt eller delvis gentager eller henviser til reglementets almene bestemmelser.

I de følgende afsnit af betænkningen omtaler udvalget i enkeltheder dels de gældende regler med hensyn til arbejdstid, prøvetider, arbejdsområder etc., dels en række krav, som fremtidigt må stilles.

Som det vil fremgå heraf, frembyder gældende regler væsentlige hindringer for en kunstnerisk og økonomisk rigtig anvendelse af teatrets samlede personaler.

3. Udvalgets overvejelser og forslag.

a. Alment.

Under udvalgets drøftelser med personalets organisationer er der ikke fremkommet ønsker om ændringer i de enkelte gruppers principielle ansættelsesvilkår.

Udvalget har hos organisationerne mødt principiel forståelse for ønskerne om en revision af ansættelsesvilkårene med hensyn til prøvetider, arbejdstilrettelæggelse etc., idet organisationerne dog har understreget, at der var tale om forhandlingsspørgsmål.

Det er udvalgets opfattelse, at det er bydende nødvendigt for teatrets trivsel, at der foretages en fuldstændig gennemgang af alle bestemmelser i reglementer og overenskomster om arbejdstider, prøvetider, arbejdsområde m.v.

I det følgende fremsætter udvalget en række konkrete forslag, der tager sigte herpå.

Efter udvalgets opfattelse må alle bestemmelser, der vedrører personalegruppernes indbyrdes afhængighed og samarbejde og teatrets mulighed for at få et stort og alsidigt sammensat personale til at fungere som en helhed i teatrets tjeneste, samles i et fælles reglement for alle ansatte.

Det gældende reglement må derfor gennemgå en grundig revision, og alle eksisterende overenskomster og aftaler opsiges med henblik på genforhandling. Til gennemførelse af dette bør der for en periode knyttes en særlig forhandlingskyndig til teatret.

Samtidig hermed bør der ske en ændring af ansættelsesformerne, så de bedre end de nugældende tilgodeser teatrets tarv. Det gælder især ansættelsesformerne for det kunstneriske personale.

b. Ansættelsesformer.

Teaterchefen bør som hidtil kontraktansættes på åremål.

De kunstneriske chefer (balletmester, operachef, skuespilchef) bør som hidtil ansættes på åremål ved kontrakt, og det samme bør fremtidig gælde kapelmestre, korsyngemestre og eventuelle faste instruktører, scenografer og koreografer.

Udvalget er enigt om, at der for de store personalegrupper - ballet, kapel og kor - som hidtil har været ansat på tjenestemandslignende vilkår med pensionsret, gælder sådanne særlige for-

hold, at der også fremtidig bør tilbydes disse grupper en ansættelsesform, der dels sikrer teatret rekrutteringsmuligheder og kvalitetsmæssig kontinuitet inden for de tre store ensembler, dels for den enkelte ansatte giver tryghed i ansættelsen og en sikring ved afgang på grund af alder eller helbred i form af efterløn, pension eller tilsvarende.

For balletten gælder særligt det forhold, at optagelse på balletskolen sker allerede fra 7-årsalderen, og børnene er derefter henvist til en folkeskoleuddannelse tilpasset (i vidt omfang) til ballettens særlige krav om balletundervisning. Balletskolens elever får således ikke de samme valgmuligheder i skolen som andre børn og unge, hvilket medfører en særlig forpligtelse for teatret.

For kapellet og til dels for koret gælder det, at rekrutteringen sker i konkurrence med rekrutteringen til Danmarks Radios orkestre og kor.

Udvalget har overvejet, om operasangere og skuespillere skal være underkastet samme ansættelsesform som de store korps.

Navnligt den tidlige afgangsalder for operasangere samt de ringe muligheder for anden beskæftigelse inden for landets grænser kunne tale for, at sangere i princippet fik samme ansættelsesform. Tilsvarende betragtninger gør sig ikke gældende for skuespillernes vedkommende. Det er dog udvalgets opfattelse, at operasangeres og skuespilleres forhold adskiller sig så stærkt fra korpsenes forhold, at der ikke nødvendigvis bør gælde samme ansættelsesform.

De nævnte principielle krav til ansættelsesformer kan efter udvalgets opfattelse opfyldes enten ved en fastholdelse af det nugældende tjenestemandslignende ansættelsessystem for de pågældende personalegrupper eller ved at vælge en form, hvorefter disse grupper - ballet, kor og kapel - ansættes på grundlag af en overenskomst med en lønskala, der i princippet svarer til den gældende skala med indbyggede alderstrin og kvalifikationstillæg samt en tilknyttet sikringsordning. En sådan sikringsordning kan etableres enten gennem en pensionskasse - eventuelt tilknyttet til anden eksisterende pensionskasse - eller ved en forsikringsmæssig pensionsordning med indbetaling af pensionsbidrag fra både arbejdsgiver og arbejdstager.

Det er muligt at etablere en pensionsordning inden for et

overenskomstsystem, som beløbsmæssigt under givne forudsætninger vil kunne modsvare de udbetalte pensioner ved tjenestemandsansættelse.

Set over en længere årrække vil udgifterne til pensionspræmier (som en forøgelse af lønudgiften) stort set svare til den nuværende pensionsydelse, der for øjeblikket andrager ca. 12 mill. kr. årligt. Men i en overgangsperiode vil der sammenlagt blive tale om øgede udgifter.

Forskellen mellem de to systemer vil set for personalet være den større tryghed over for afskedigelser, som tjenestemandsansættelse frembyder. Erf åringer fra store overenskomstområder, f. eks. AC-området, tyder dog på, at der er tale om en formel snarere end en reel forskel. For at sikre et personale mod vilkårlige afskedigelser og for at give teatret mulighed for at fastholde en kunstnerisk kvalitet i disse grupper, bør dette system omfatte en juryordning for hver af de tre grupper, i lighed med den, der eksisterer for kapellet i dag.

Med denne tilføjelse mener udvalget at kunne anbefale ansættelse efter overenskomst med tilknyttet pensionsordning for balletens, kapellets og korets vedkommende som den ordning, der bedst kombinerer de kunstneriske kvalitetskrav til teatrets virksomhed med personalernes rimelige ønske om tryghed i ansættelsen.

Disse ensembles kvalitet og størrelse er en forudsætning for, at et tilfredsstillende kunstnerisk niveau kan opretholdes, og udvalget forudsætter derfor, at begrænsninger af ensembleerne ikke indgår som en bevillingsregulerende faktor.

For operasolisternes og skuespillernes vedkommende mener udvalget, at ansættelse bør ske i henhold til overenskomst i overensstemmelse med hovedprincipperne i de ansættelsesvilkår, der gælder for landsdelsscenerne. Hertil kan dog efter kunstnernes ønske føjes individuelle pensionsordninger. Der bør være mulighed både for en ansættelse uden aftalt tidsbegrænsning og for ansættelse for en bestemt periode.

Forslaget indebærer en forhøjelse af lønnen til en række skuespillere og operasolister. Mange af disse er for tiden lavere lønnet end f. eks. operakorets medlemmer, og udvalget betragter det som en nødvendighed, at der foretages en sådan lønregulering. Den må dog efter udvalgets opfattelse forudsætte, at disse kunstnere fremtidigt i princippet stiller hele deres arbejdskraft til

rådighed for teatret.

Tonny Landy har afgivet en mindretalsudtalelse vedrørende de fremtidige ansættelsesformer for det kunstneriske personale jfr. side 72-73.

Økonomidirektøren og den juridiske teatersekretær bør - af hensyn til kontinuiteten - kunne ansættes på tjenestemandslignende vilkår.

For det teknisk-administrative personales vedkommende bør der iøvrigt næppe forekomme tjenestemandslignende ansættelser med pension, men en række lederstillinger både af administrativ karakter (hovedbogholder, billetkasserer o.a.) og teknisk karakter (afdelingsledere, mestre og assisterende mestre) bør besættes på kontraktvilkår uden åremålsbegrænsning.

Det øvrige teknisk-administrative personale, såsom kontorpersonale, sceneteknikere, snedkere, syersker, skræddere etc. ansættes som hidtil efter faglig overenskomst, men det bør tilstræbes, at antallet af overenskomstområder nedbringes. Således anbefaler udvalget, at snedkere og skræddere (syersker) placeres under statens håndværkeroverenskomst.

Det understreges, at forslagene om at forlade den tjenestemandslignende ansættelse til fordel for overenskomst- eller kontraktansættelse ikke får virkning for det personale, der allerede er ansat på tjenestemandslignende vilkår.

Udvalget har ikke foretaget en fuldstændig gennemgang af alle kategorier af stillinger. Udvalget vil derfor ikke udelukke, at det ud fra en konkret bedømmelse kan være rimeligt, at også andre stillinger end nævnt ovenfor besættes på tjenestemandslignende vilkår eller på overenskomstmæssig basis med pensionsordning, når det blot fastholdes, at det må have undtagelsens karakter og derfor kræve en særlig begrundelse.

c. Ansættelsesområde for det kunstneriske personale.

Efter drøftelse mellem Det kgl. Teaters tilsynsråd, teatrets ledelse og kulturministeriet bestemte kulturministeren i juni 1976, at nyansættelse af operasangere, balletdansere, musikere og dirigenter ved Det kgl. Teater fremtidigt skulle ske således, at

ansættelsesområdet omfatter Det kgl. Teater og Den jyske Opera.

I overensstemmelse hermed er der siden taget forbehold om en sådan udvidelse af ansættelsesområdet ved nyansættelse inden for de nævnte kategorier.

Udvalget forstår meget vel det ønske om en større fleksibilitet i mulighederne for at anvende de ved teatret ansatte kunstnere, som ligger bag tanken om en udvidelse af ansættelsesområdet. Med de forpligtelser, som vil komme til at påhvile det kunstneriske personale, såfremt målsætningsudvalgets tanker med hensyn til teatrets fremtidige virksomhed realiseres, vil teatrets kunstnere imidlertid blive fuldt ud anvendt i Det kgl. Teaters tjeneste. Der henvises her blandt andet til udvalgets forslag om, at der gennem en tilbundsgående revision af gældende regulativer og aftaler skabes mulighed for en mere fleksibel arbejdstilrettelæggelse og dermed for en bedre udnyttelse af personalets samlede tjenestetid.

Under disse forudsætninger mener udvalget, at man bør afstå fra at søge en formel udvidelse af ansættelsesområdet gennemført.

Det er ikke udtryk for, at teaterinstitutioner uden for Det kgl. Teater principielt skal være afskåret fra at drage nytte af Det kgl. Teaters kunstnere. Tværtimod bør teatret være åbent over for ønsker herom, også fordi teatret og kunstnerne kan have gavn af den inspiration, som optræden på andre scener kan betyde for den enkelte. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at mulighederne for engagementer uden for Det kgl. Teater må tilvejebringes inden for en orlovsordning, således at det ligger i teaterchefens hånd at træffe afgørelse, om der med udgangspunkt i teatrets tarv kan bevilges orlov i det enkelte tilfælde.

Som det fremgår af udvalgets forslag vedrørende de fremtidige ansættelsesformer for det kunstneriske personale, er det udvalgets opfattelse, at de kunstneriske stillinger ved Det kgl. Teater er fuldtidsstillinger, og at lønnen skal fastsættes ud fra, at teatrets kunstnere stiller deres fulde arbejdskraft til rådighed for teatret. I konsekvens af denne betragtning bør der typisk, som det iøvrigt også hidtil har været tilfældet, gives orlov uden løn ved engagementer uden for teatret.

Specielt for så vidt angår Det kgl. Kapel henvises til udvalgets forslag om et nærmere samarbejde mellem kapellet og de øvrige symfoniorkestre i hovedstadsområdet. Dette forslag sigter ikke mod et fælles ansættelsesområde for orkestermusikere, men mod et samarbejde mellem orkesterinstitutionerne.

Som det fremgår nedenfor af afsnit VI.C.4. foreslår udvalget, at ansættelsesområdet for det kunstneriske personale inden for Det kgl. Teater principielt udvides til at omfatte alle kunstarterne.

4. Koordinerede prøvetider og pauser ni. v.

For det kunstneriske personale er tjenestetiden fastsat i kulturministerielle reglementer.

Hvis Det kgl. Teater skal opfylde den målsætning, udvalget har redegjort for tidligere, vil det være absolut nødvendigt, at reglementerne ændres. Prøvetiderne er i dag forskellige fra fraktion til fraktion,

Ved produktioner med flere kunstarter har prøvetiderne frembudt en række praktiske vanskeligheder, og udvalget skal derfor foreslå, at prøvetiderne og dermed pauserne generelt koordineres.

Prøvetiderne er i henhold til de gældende regler fastlagt under hensyntagen til, at kunstnere ved Det kgl. Teater skal kunne regne med at have nogen arbejdstid til overs, hvilket også - ikke mindst for det kontraktansatte personales vedkommende - har givet sig udtryk ved lønfastsættelsen. Da udvalget er af den opfattelse, at ansættelse ved Det kgl. Teater må være en heltidsbeskæftigelse, vil det være rimeligt, at de daglige prøvetider koordineres, hvor det er nødvendigt, samtidig med at lønvilkårene forbedres. Dette vil indebære kortere prøveforløb med mulighed for opsætning herunder ikke mindst genopsætning af flere produktioner i den enkelte sæson. Teatret bør endvidere uden forhandling - hvilket ikke er tilfældet i dag - kunne afholde fuldstændige prøver selv på ekstremt lange værker.

Udvalget har i denne sammenhæng behandlet spørgsmålet om afholdelse af aftenprøver i sæsonen. Udvalget er af den opfattelse, at teatret må have mulighed for afholdelse af aftenprøver i et væsentlig større omfang end hidtil uden at yde vederlag herfor, og man skal som udgangspunkt pege på de ansættelses- og arbejdstidsordninger, der er gældende for det kunstneriske personale ved landsdelsscenerne.

For kapellets vedkommende har udvalget bemærket sig de relativt mange begrænsninger, der er fastsat for tjenesten - både for den enkelte dag og for givne perioder. Disse begrænsninger er i vidt omfang til hinder for en fuld udnyttelse af det ugentlige

timetal - 27, som kapellet i princippet i dag er forpligtet til.

Udvalget forudsætter derfor, at disse begrænsninger lempes i videst muligt omfang under hensyn til, at kapellets hovedopgave er at fungere som teaterkapel. Udvalget forudsætter ligeledes, at også de for koret gældende begrænsninger i tjenestetiden smidiggøres, lige som arbejdstidsreglerne må ændres.

Efter de gældende regler for det kunstneriske personale er det ikke muligt at give forestillinger i sommerferien. Det er udvalgets opfattelse, at de nye regulativer bør åbne mulighed for forskydninger i den i dag gældende ferieperiode, således at der på nationalscenen - såfremt teatrets styrelse måtte beslutte sig herfor - kan spilles i sommersæsonen. Alle ferier bør iøvrigt tilrettelægges således, at det muliggør uafbrudt teaterdrift i hele sæsonen.

En gennemførelse af udvalgets forslag til målsætning for Det kgl. Teater nødvendiggør en ændring af det tekniske personales overenskomster, hvor de daglige arbejdstider såvel inden for som uden for sæsonen er nøje fastlagt. Det er udvalgets opfattelse, at de gældende arbejdstidsordninger, for hvilke der indtil 1. juni 1979 er meddelt midlertidig dispensation fra arbejdsmiljølovens hvilebestemmelser, bør ændres, i hvert fald således, at der søges tilvejebragt ensartede arbejdstider for begge scener. Herudover må der skabes mulighed for afholdelse af aftenprøver på scenerne i sæsonen, uden at dette forudsætter særskilt forhandling, herunder om ydelse af kompensation til sceneteknikken.

Arbejdstiderne må endvidere tilrettelægges således, at det bliver muligt at afholde fuldstændige prøver uden udskrivning af overarbejde. Der må endelig foretages en nærmere præcisering af sceneteknikkens forpligtelser, således at forhandlinger om fortolkning af overenskomsten i videst muligt omfang kan undgås.

Udvalget forudsætter som en selvfølge, at arbejdsmiljølovens bestemmelser overholdes.

5. Pligt til at medvirke i alle arter af forestillinger.

I det nugældende reglement er der fastlagt en række begrænsninger for anvendelse af det kunstneriske personale uden for deres egen kunststart. Skuespillerne og operasolisterne er således alene forpligtet til at medvirke i henholdsvis skuespil- og operaroller; en operasanger er således forpligtet til at medvirke som sanger

i et skuespil, men ikke hvis der er tale om en skuespiller (tale) rolle eventuelt med sangindslag. Skuespillerne og operasolisterne er endvidere forpligtet til at medvirke i operetter, vaudeville, syngespil og musicals. Koret er alene forpligtet til at medvirke i rene korpartier dog ikke som talekor. Solistisk medvirken kræver forhandling og vederlæggelse. Koret er endvidere kun forpligtet til at udføre statisttjeneste, når det iøvrigt udfører korpartier.

For ballettens vedkommende er medvirken i anden kunstart, f. eks. som skuespillere, pligtsmæssig mod særskilt vederlæggelse. Kapellet er kun pligtig at udføre tjeneste på scenen, når det ikke er synligt for publikum.

Det er udvalgets opfattelse, at disse mange begrænsninger vanskeliggør en hensigtsmæssig udnyttelse af personalet, ligesom de har udelukket opsætning af visse moderne værker. Man skal samtidig pege på den kunstneriske værdi, der kan tilføres et værk ved medvirken af kunstnere, der er uddannet i en anden kunstart. Det må derfor anbefales, at personalet generelt og uden vederlag forpligtes til at medvirke i alle kunstarter på teatret. Der må naturligvis tages hensyn til de problemer, der kunstnerisk kan være forbundet med medvirken i anden kunstart. Teatret bør således - som hidtil - kunne afholde udgifterne til supplerende undervisning, f. eks. hvor en balletdanser i et givet værk skal fremsige replikker.

Udvalget skal særligt understrege, at korets medlemmer bør have pligt til - inden for deres tjenestetid - at medvirke som talekor og som operasolister, hvorimod det ikke skønnes rimeligt at pålægge dem ren statisttjeneste.

For kapellet bemærkes, at det må kunne medvirke synligt på scenen, når det har en funktion i forestillingens sceniske udformning.

D. Økonomi.

For finansåret 1979 er Det kgl. Teaters bevilling 109,5 mill, kr. (prisniveau januar 1978).

De af målsætningsudvalget foreslåede aktivitetsudvidelser anslås at ville koste ialt godt 35 mill, kr., når alle forslag er gennemført i fuldt omfang over en 5-årig periode.

Behovet for en styrkelse af bevillingsniveauet må ses i ly-

set af, at nedskæringerne i teatrets bevillinger gennem de senere år har ført til en situation, hvor man ikke har mulighed for at få fuldt udbytte af de llo mill, kr., samfundet i dag har afsat til formålet. Der henvises iøvrigt til III. Teatrets nuværende situation.

Merudgifterne fremgår af nedenstående oversigt.

Oversigt over de budgetmæssige konsekvenser af en realisation af målsætningsudvalgets forslag, hvis gennemførelse kan strækkes over en 5-årig periode.

<u>1) Ballet</u>	<u>mill. kr.</u>	<u>mill. kr.</u>
Dansere (20 personer)	2,6	
Balletturné, indland	1,5	
Indgående gæstespil	1,0	
Gæster	1,0	
Koreografer, instruktører, scenografer og balletkapelmester	<u>0,8</u>	6,9
 <u>2) Opera</u>		
Solister (12 personer)	1,7	
Uddannelsesstillinger	0,5	
Gæstearrangementer	1,2	
Indgående gæstespil	1,2	
Korassistance	1,2	
Operaturné	<u>1,5</u>	7,3
 <u>3) Skuespil</u>		
Skuespillere (15 personer) og en fast sceneinstruktør	2,0	
Gæsteengagement til enkelte forestillinger	0,8	
Udvidede turnéaktiviteter	3,0	
Indgående gæstespil	<u>0,3</u>	<u>6,1</u>
	transport	20,3

	<u>mill. kr.</u>	<u>mill. kr.</u>
transport		20,3
<u>4) Kapellet</u>		
Samarbejde med andre orkestre eller udvidelse af kapellet	2,0	
Udvidet turné- og koncert- virksomhed	<u>0,4</u>	2,4
<u>5) PR-virksomhed</u> (brochurer, annoncering, skiltning m.v.)		3,0
<u>6) Forestillingsudgifter</u> (opsæt- ning/afvikling)		7,0
<u>7) Periodisk ansættelse og ud- dannelse af komponister, dra- matikere og koreografer</u>		0,3
<u>8) Håndværksmæssige, tekniske og andre følgevirkninger</u>		<u>1,5</u>
i alt anslået		<u>34,5</u>

De økonomiske virkninger af regulativændringerne beror som tidligere nævnt på forhandlinger og er derfor efter sagens natur ikke medregnet.

De direkte merudgifter ved udvidelse af turnévirksomheden er opgjort til 6,4 mill. kr. Udvalget ger opmærksom på, at også andre merudgifter f. eks. til en forøgelse af personale i væsentlig omfang kan henføres til turnévirksomheden.

Udvalget forudsætter, at der i forbindelse med fremsættelse af lov- og bevillingsforslag på basis af målsætningsudvalgets betænkning fremlægges en rapport om rationaliseringsarbejdet, der redegør for principperne for den fremtidige ressourceanvendelse og styring af denne.

Om de enkelte aktiviteter bemærkes:

ad 1) Ballet

Dels for at muliggøre den øgede aktivitet, herunder i forbindelse med balletturnéer, og dels for at udjævne skævheder i

korpssets aldersfordeling vil det være nødvendigt at ansætte yderligere 20 dansere,, Dette indebærer en merudgift på 2,6 mill. kr.

Udsendelse af større gæstespil til provinsen anslås at kunne finde sted inden for et beløb på 1,5 mill. kr.

Der må desuden regnes med merudgifter til indgående gæstespil og gæster iøvrigt på ca. 2,0 mill. kr. Der tænkes her på mulighederne for fra nationalscenen at tilbyde et dansk publikum kvalitetsmæssigt fremragende kompagnier med internationalt kendte solister.

Endelig må man regne med merudgifter på 0,8 mill. kr. til ko-oreografer, instruktører og scenografer med henblik på en styrkelse af ballettens repertoire; og til en særlig balletkapelmester for at sikre en nødvendig kvalitetsforbedring af ballettens arbejde. Dette er tilfældet i udenlandske opera- og ballethuse, og har iøvrigt tidligere været tilfældet på Det kgl. Teater.

ad 2) Opera

Som udgangspunkt ved vurderingen af behovet for en udvidelse af operaens solistiske personale er der enighed om, at ensemblet må være sammensat på en sådan måde, at teatret til enhver tid råder over de stemmer, der er nødvendige til gennemførelse af et altsidigt operarepertoire.

Sikringen af forestillingernes gennemførelse må ske gennem hyppige dublinger, og dette bør ske uden væsentlige kvalitetsforringelser. Den nødvendige forøgelse af antallet af solister anslås til 12, hvilket indebærer en merudgift på 1,7 mill. kr.

Det er endvidere ønskeligt, at operaerne også i kormæssig henseende opføres i overensstemmelse med partiturernes angivelse om korstørrelser. Det kgl. Teater kan komme i den situation, at man må opgive en forestilling, fordi teatret ikke råder over bevilling til den nødvendige korassistance. Der er derfor behov for korassistance på i alt 1,2 mill, kr, svarende til 10 helårsansatte korsangere.

Der er ligeledes regnet med forøgede udgifter til turnévirk-somhed på i alt 1,5 mill. kr. i takt med, at provinsens muligheder for modtagelse af større turnéer blive bedre udbygget.

Til operaens øjeblikkelige problemer hører spørgsmålet om et snarligt forestående generationsskifte. I løbet af nogle få år vil et relativt stort antal solister have nået den alder, hvor

stemmerne normalt er for "nedadgående". En erstatning baseret på det nu kendte rekrutteringgrundlag (operaakademiets elever) giver ikke dækning for behovet. Det er derfor nødvendigt i en overgangsperiode at søge behovet dækket ved særlige initiativer, f. eks. ved oprettelsen af midlertidige lønnede uddannelsesstillinger ved Den kgl. Opera. Udgifterne hertil anslås til i alt ca. 500.000 kr. svarende til udgiften til 6 elever (med pligt til at medvirke i teatrets forestillinger).

ad 3) Skuespil

Det nuværende skuespilpersonale er utilstrækkeligt til at afvikle visse klassiske forestillinger, der bør være indeholdt i en nationalscenes repertoire.

Dette forhold samt behovet for en kontinuerlig drift af intims scenen samt et udvidet samarbejde med Det danske Teater og en mere repræsentativ afvikling af turnévirksohmheden gør en udvidelse af skuespillerstaben med 12-15 personer nødvendig. Desuden må der ansættes en fast sceneinstruktør. Merudgiften herved andrager 2,0 mill. kr. hvortil kommer en udgift på 0,8 mill. kr. til gæsteengagementer til enkelte forestillinger.

Udvidelse af turnéaktiviteterne i samarbejde med Det danske Teater indebærer en merudgift på 3 mill. kr.

Som for de øvrige kunstarter anses det for væsentligt, at der skabes økonomiske muligheder for engagement af fremmede ensembler. Der er afsat 0,3 mill. kr. hertil.

ad 4) Kapel

De fremtidige krav til kapellet, herunder behovet for nye instrumenttyper, forudsætter et samarbejde med Danmarks Radios orkestre eller en udvidelse af kapellet. Merudgiften herved anslås til 2,0 mill. kr. Udgiften til øget koncertvirksomhed (4 yderligere koncerter) anslås til 0,4 mill. kr.

ad 5) PR-virksomhed

For at kunne holde offentligheden orienteret om teatrets virksomhed på en rimelig måde foreslås informations- og pressearbejdet intensiveret. Med udgangspunkt i PR-udgifterne ved et vel-drevet teater i provinsen og en struktur- og aktivitetsplan for

Det kgl. Teaters informationstjeneste anslås merudgiften til 3,0 mill. kr.

ad 6) Forestillingsudgifter

Teatrets udgifter til opsætning og afvikling af forestillingerne er gennem de senere år reduceret med 5 mill. kr. som følge af de generelle nedskæringer af teatrets bevilling. For at sikre en genetablering af Det kgl. Teaters kunstneriske niveau og alsidighed i repertoiret samt for at kunne gennemføre en hensigtsmæssig drift af intims scenen og iøvrigt forøge aktiviteterne med bedre udnyttelse *ef* teatrets kunstneriske ressourcer som følge - må der regnes med en årlig merudgift på ca. 7 mill. kr. til opsætning af forestillingerne.

ad 7) Periodisk ansættelse og uddannelse af komponister, dramatikere og koreografer

En tilknytning til teatret af 2 dramatikere/komponister/koreografer på de af udvalget skitserede vilkår, vil medføre en udgift på 200.000 kr. årligt.

ad 8) Håndværksmæssige, tekniske og andre følgevirkninger

Styrkelsen af de kunstneriske personaler og aktivitetsforøgelsen kan ikke realiseres uden en vis forøgelse af personalerne på teatrets maler-, snedker- og skræddersale. Samtidig forøges personalerne på kostumegarderoberne og forbruget af frisørtimer og påklædningstimer vokser. Endelig vil specielt forøgelsen af den musikdramatiske turnéaktivitet begrunde en udvidelse af sceneteknikken.

De foran omtalte skøn er alene et udtryk for et merudgiftsniveau, der først efterhånden på mere præcis måde kan fastlægges ved en egentlig budgettering.

VII. Udvalgets forslag til teatrets fremtidige organisation og struktur

Det kgl. Teater er efter den gældende lov en statsinstitution, hvis bevillinger stilles til rådighed på de årlige finanslove, og som er undergivet de for statens administration i almindelighed givne forskrifter med hensyn til bevillings- og personaleadministration etc. Teatret ledes af teaterchefen. Det af folketinget valgte tilsynsråd følger og kontrollerer teatrets dispositioner og drift.

Udvalget, har overvejet fordele og ulemper ved en række forskellige organisationsformer, og har i den forbindelse hæftet sig ved Danmarks Radio.

Danmarks Radio er en selvstændig offentlig institution, der ledes af radiatorådet, og hvis virksomhed finansieres af licensindtægterne, jfr. § 6 i lov nr. 421 af 15. juni 1973 om radio- og fjernsynsvirksomhed. I bemærkningerne til denne bestemmelse i lovforslaget hedder det blandt andet:

"Hensynet til informations- og ytringsfriheden og den kunstneriske frihed tilsiger, at der gives en radiospredningsvirksomhed en fri og uafhængig stilling i forhold til statsmagten, når det gælder programlægningen og programudførelsen. Herom er der formentlig almindelig enighed.

Vægtige grunde kan imidlertid anføres for at sikre institutionen en udstrakt selvstændighed og uafhængighed også i andre henseender, nemlig med hensyn til dispositioner på de økonomiske og administrative områder.

For det første vil programfriheden kunne begrænses eller endda gøres illusorisk, hvis den ikke modsvares af en betydelig økonomisk og administrativ dispositionsfrihed for institutionens ledelse. Hvis institutionen skal have sine midler ved det offentliges mellemkomst, f. eks. ved at den bemyndiges til at opkræve licensafgifter hos seere og lyttere, følger det af sig selv, at den må respektere den øko-

nomiske ramme, der lægges for virksomheden gennem regeringens eller den lovgivende forsamlings bestemmelse af afgiftens størrelse. Inden for denne ramme bør den imidlertid kunne disponere så frit som muligt, og der bør udvises varmsomhed ved fastsættelsen af regler, der til skade for den programmæssige uafhængighed muliggør indgreb eller lægger bånd på dispositionsfriheden.

Argumentet for en vidtgående selvstændighed for radioen af hensyn til informations- og ytringsfriheden tager i første række sigte på den mulighed, at en regering kunne nære ønske om ad indirekte vej at begrænse denne frihed. For fuldstændighedens skyld skal det tilføjes, at der undertiden også har været henvist til, at det i en anspændt udenrigspolitisk situation kunne være lettere for en regering at undgå indgreb over for informations- og ytringsfriheden i radio og TV, hvis radioinstitutionen som helhed fremtræder klart som en fra staten adskilt, selvstændig institution.

For det andet taler arten og karakteren af de opgaver, der skal løses af radio og TV, stærkt imod at lade institutionen være undergivet det kompleks af regler og systemer, som det er nødvendigt at arbejde med inden for den offentlige administration. Radioens virksomhed lader sig ikke sammenligne med nogen anden offentlig virksomhed; den kan bedst sidestilles med den, der udøves af et stort dagblad eller snarere af en bladkoncern, der tillige udgiver et ugeblad og en række tidsskrifter. Radio og TV kan i én forstand opfattes som et supplement til pressen, men befinder sig samtidig i en stadig konkurrence med denne og andre massemedier.

Skal institutionen kunne klare sig i denne konkurrence og være i stand til at løse sine opgaver, må virksomheden kunne drives efter principper, der ikke i for høj grad adskiller sig fra dem, der er gældende f. eks. inden for pressen. Den bør ikke være hæmmet af lønnings- og ansættelsessystemer, der er indrettet efter den statslige administrations behov, men som efter al sandsynlighed ikke passer for en institution med de særlige radiospredningsopgaver. De mange for statsvirksomhederne gældende mere specielle bestemmelser og reglementer f. eks. om fremgangsmåden ved indkøb af materiel, om godtgørelse for rejse- og opholdsudgifter ved tjenesterejser o. m. a., bør ikke umiddelbart for-

langes anvendt af institutionen, og den bør i økonomisk henseende være udstyret med en sådan autonomi, at den har reel mulighed for at danne sig et forholdsvis sikkert skøn over, hvilke økonomiske midler der står til dens rådighed ikke blot i det nærmest kommende finansår, men over en flerårig periode, således at en effektiv langtidsplanlægning muliggøres."

Det er ikke udvalgets opfattelse, at Det kgl. Teaters og Danmarks Radios virksomhed på alle punkter er sammenlignelige og derfor heller ikke, at de to institutioner i et og alt bør være lige-stillet med hensyn til formel status. Bortset fra de forskelle der gælder med hensyn til virksomhedens karakter og omfang ved de to institutioner, er der en udslagsgivende forskel med hensyn til finansieringen. Danmarks Radios virksomhed finansieres af licensindtægten. Det kgl. Teaters virksomhed kan ikke finansieres af billetindtægten. Når radiolovens § 6 citeres med et så fyldigt uddrag af bemærkningerne dertil, er det for at vise et nærliggende eksempel på, at en offentlig virksomheds særegen karakter kan bevirke, at der skabes en helt særegen formel ramme omkring dens virksomhed.

Efter udvalgets opfattelse er Det kgl. Teater en institution af en sådan karakter, at det nødvendiggør, at der lovmæssigt gives teatret en særlig status med et sæt regler, der med hensyn til styring, finansiering og administration er særligt indrettet på teatrets behov.

Udvalgets tanker om finansieringsformen gør det heller ikke muligt at opretholde teatret som egentlig statsinstitution.

Teatret bør som landets nationalscene finansieres af hele befolkningen, d. v. s. ved statsmidler. Men det er åbenbart, at hovedstadsområdet befolkning har en særlig mulighed for at få glæde og nytte af teatrets virksomhed. Dette bør efter udvalgets opfattelse finde udtryk i en fordeling af udgifterne mellem staten på hele befolkningens vegne og Københavns og Frederiksbergs kommuner og Københavns, Frederiksborg og Roskilde amtskommuner på vegne af befolkningen i hovedstadsområdet.

Udvalget foreslår derfor, at der fremtidigt lovmæssigt gives Det kgl. Teater status som særlig offentlig institution med følgende i loven og i bestemmelser i tilknytning hertil fastsatte karakteristika:

Teatrets virksomhed finansieres af driftsindtægterne samt

ved tilskud fra staten og de nævnte amtskommuner og kommuner i hovedstadsområdet. Af nettoudgiften dækkes 75% af staten og 25% af amtskommunerne og kommunerne.

Teatret skal herefter ledes af en styrelse, hvori de myndigheder, der yder bidrag til at dække teatrets udgifter, er repræsenteret. Der foreslås nedsat en styrelse på 18 medlemmer. Det foreslås, at staten repræsenteres ved 7 medlemmer udpeget af forkeetinget og 2 medlemmer af kulturministeren. 3 medlemmer foreslås udpeget af henholdsvis Københavns, Frederiksborg og Roskilde amtsråd og 1 medlem repræsenterer Københavns borgerrepræsentation og Frederiksberg kommunalbestyrelse.

Teatrets tilknytning til befolkningen uden for hovedstadsområdet foreslås understreget ved at lade Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen i Danmark udpege hvert et medlem.

Teatrets personale, både det kunstneriske og det tekniske og administrative skal også repræsenteres i styrelsen, og det samme gælder dramatikere og komponister, der som de skabende kunstnere inden for teatrets område har en særlig indsigt i og interesse for teatrets trivsel.

Styrelsen er Det kgl. Teaters øverste ledelse og som sådan ansvarlig for teatrets drift. Styrelsen kan nedsætte et forretningsudvalg.

Teatrets daglige drift ledes af teaterchefen, der selvstændigt er ansvarlig for teatrets kunstneriske virksomhed. Teaterchefen har i overensstemmelse med teaterlovens § 9 ret til frit og uafhængigt at træffe bestemmelse om repertoire, engagementer og øvrige kunstneriske spørgsmål.

Teaterchefen er ansvarlig over for styrelsen for sin ledelse af teatret i overensstemmelse med loven og de af styrelsen fastsatte almindelige retningslinier for teatrets drift.

Styrelsen udarbejder for hver sæson et budget over indtægter og udgifter sammen med handlingsplaner for de følgende fire sæsoner. Budgettet, hvori indgår eventuelle forslag om oprettelse og nedlæggelse af stillinger, og handlingsplanerne forelægges af styrelsen for ministeriet for kulturelle anliggender. Styrelsen kan godkende, at der inden for budgettets rammer foretages overførsel mellem de forskellige hovedkonti, og at der fra et finansår til et andet overføres beløb, der ikke har været brugt.

Efter styrelsens indstilling reguleres det fastsatte budget

for Ion- og prisstigninger.

Den statslige andel af teatrets udgifter bevilges under kulturministeriets budget, men må som konsekvens af den foreslåede særlige status og finansieringsform afholdes uden for ministeriets almindelige bevillingsramme.

Styrelsen afgiver indstilling til ministeren for kulturelle anliggender om udnævnelse af teaterchefen. Udnævnelse i stillinger i lønramme 36 og derover foretages af styrelsen efter indstilling fra teaterchefen. Det samme gælder ansættelser på kontrakt i tilsvarende stillinger. Andre ansættelser foretages af teaterchefen.

Styrelsen forelægger de af teatret truffene kollektive aftaler om løn- og ansættelsesvilkår for teatrets personale for ministeren for kulturelle anliggender til godkendelse.

Styrelsen afgiver indstilling til ministeriet om udfærdigelse af et reglement for de ansatte ved teatret.

Teatret følger i almindelighed de for statslige institutioner gældende regler og forskrifter, men styrelsen kan afgive indstilling til ministeriet for kulturelle anliggender om, i hvilke tilfælde teatrets særlige forhold kan begrunde en fravigelse af sådanne regler.

Udvalget har ikke fundet anledning til at foreslå væsentlige ændringer i formålsbestemmelsen, som den har været formuleret siden rigsdagen vedtog den første lov om Det kgl. Teater: Loven af 1903, der hviler på forslag fra en kommission, der afgav betænkning i 1851.

I lovform kan udvalgets ovenstående forslag skitse-mæssigt gengives således:

§ 1. Det kgl. Teater er en offentlig institution, der ledes af den i § 3 nævnte styrelse, og hvis virksomhed - udover af teatrets indtægter - finansieres af staten samt af Københavns, Frederiksborg og Roskilde amtskommuner og Københavns og Frederiksborg kommuner.

§ 2. Det kgl. Teater har til opgave som landets nationalscene uden ensidighed at opføre de bedste dramatiske arbejder inden for de 3 kunstarter: skuespil, opera og ballet såvel af ældre som af yngre, navnlig danske, dramatikere, komponister og koreografer.

Dets virksomhed omfatter både hovedstaden og provinsen. Teatret kan drive uddannelsesvirksomhed inden for sit arbejdsområde.

§ 3. Det kgl. Teaters styrelse nedsættes af ministeren for kulturelle anliggender og sammensættes på følgende måde:

- 7 medlemmer udpeges af folketinget blandt dets medlemmer,
- 3 medlemmer udpeges af henholdsvis Københavns, Frederiksborg og Roskilde amtsråd blandt disses medlemmer,
- 1 medlem udpeges i fællesskab af Københavns borgerrepræsentation og Frederiksberg kommunalbestyrelse blandt disses medlemmer,
- 1 medlem udpeges af Amtsrådsforeningen i Danmark,
- 1 medlem udpeges af Kommunernes Landsforening,
- 2 medlemmer udpeges af medarbejderne ved Det kgl. Teater efter regler, der fastsættes af ministeriet for kulturelle anliggender,
- 1 medlem udpeges af Danske Dramatikeres Forbund og Dansk Komponistforening i fællesskab,
- 2 medlemmer udpeges af ministeren for kulturelle anliggender.

stk. 2. Medlemskabet følger den kommunale valgperiode. Medlemmerne beskikkes for 4 år ad gangen regnet fra den førstkommende 1. juni efter afholdelse af almindelige kommunale valg.

stk. 3. Blandt rådets medlemmer udpeger ministeren for kulturelle anliggender styrelsens formand og næstformand.

stk. 4. Styrelsen kan nedsætte et forretningsudvalg og fastsætte dets kompetence.

stk. 5. Styrelsen fastlægger forretningsordenen for forretningsudvalget og styrelsen efter godkendelse af ministeren for kulturelle anliggender.

§ 4. Efter indstilling fra styrelsen udnævner ministeren for kulturelle anliggender en teaterchef, der er Det kgl. Teaters kunstneriske leder, jfr. teaterlovens § 9, og som forestår teatrets daglige drift.

§ 5. Styrelsen udarbejder for hver sæson et budget over indtægter

og udgifter for teatrets virksomhed sammen med handlingsplaner for de følgende fire år. I budgettet indgår eventuelle forslag om oprettelse og nedlæggelse af stillinger. Budgettet og handlingsplanerne forelægges ministeriet for kulturelle anliggender, der fremsætter forslag om tilvejebringelse af de fornødne bevillinger på de årlige finanslove. Bevillingen reguleres for stedfundne pris- og lønstigninger ved tillægsbevilling.

stk. 2. De til teatrets drift fornødne midler tilvejebringes med 75% af statskassen og 25% af Københavns, Frederiksborg og Roskilde amtskommuner og Københavns og Frederiksberg kommuner, jfr. § 1. Den amtskommunale og kommunale andel fordeles indbyrdes efter befolkningstal.

stk. 3. De af Det kgl. Teater trufne kollektive aftaler om løn- og andre ansættelsesvilkår for teatrets personale forelægges ministeriet for kulturelle anliggender til godkendelse.

stk. 4. Ministeriet udfærdiger efter indstilling fra styrelsen et reglement for de ved teatret ansatte og fastsætter regler om besættelse af ledige stillinger, herunder om i hvilke stillinger ministeren efter indstilling fra styrelsen skal foretage udnævnelser. Ministeriet skal godkende løn- og ansættelsesvilkår for de stillinger, hvor ministeren skal foretage udnævnelser.

VIII. Konkluderende målsætning for Det kgl. Teater

Opstilling af en målsætning for Det kgl. Teater må nødvendigvis tage sit udgangspunkt i de kunstneriske krav, man ønsker at stille til en dansk nationalscene. Det gælder både de kunstarter og det niveau, man ønsker teatret skal kunne præstere. Udgangspunktet må endvidere være, at det kunstneriske arbejde på teatret i videst muligt omfang bør være tilgængeligt for hele befolkningen, uanset om man har sin bopæl nær ved eller langt fra teatret, og uanset om man pr. tradition hører til blandt teatrets publikum eller ej.

Målsætningsudvalget har erkendt, at der for samfundet foreligger en både historisk og aktuel kulturforpligtelse til at sikre et teater, der vil være i stand til at pleje en klassisk og nutidig teatertradition samtidig med, at der via eksperimentelle udfoldelsesmuligheder tilføres dansk teaterkultur nye initiativer og inspirationer.

Omfanget af denne forpligtelse for samfundet fastlægger de økonomiske krav, det offentlige stilles overfor. Skal Det kgl. Teater som hidtil præstere såvel opera som ballet og skuespil, så stiller det større økonomiske krav, end hvis man er indstillet på at opgive en eller to af disse kunstarter.

I målsætningsudvalget har der været enighed om, at forpligtelsen gælder alle tre kunstarter, idet de historiske og aktuelle kulturforpligtelser stiller krav om fortsat at sikre alle tre kunstarters eksistens og gøre det på det højst opnåelige kunstneriske niveau.

Det musikdramatiske område (ballet og opera) vil ikke uden en indsats fra Det kgl. Teater kunne opretholdes i Danmark. Uden accept af det offentliges forpligtelse vil hverken dansk opera eller dansk ballet fortsat kunne eksistere. I udvalget har der været enighed om, at det ville være et både nationalt og kulturelt nederlag af betydelige dimensioner, om Danmark ikke fastholdt og videreførte sine musikdramatiske traditioner. For Den kgl. Bal-

let er der tale om en tradition, som har skabt international respekt og beundring, der er ret enestående for et lille land. For operaen gælder, at det for musiklivet i Danmark som helhed er betydningsfuldt, at der eksisterer en national opera. Drevet med inspiration og omhu vil Den kgl. Opera kunne medvirke til både at tilfredsstille befolkningens musikalske behov og kalde på inspiration til frembringelse af nye musikdramatiske værker. Det gælder iøvrigt for såvel operaen som balletten, at der i de senere år har vist sig en stigende publikumsinteresse.

Opera og ballet kræver et kapel med særlig færdighed og forpligtelse til at fremføre den dramatiske musik. Dermed er det også givet, at disse kunstarter stiller krav om betragtelige økonomiske midler. Ingen steder i verden er man i stand til uden betydelige tilskud - offentlige eller private - at drive opera- og/eller ballethuse. Et krav om, at Det kgl. Teater ved egne entréindtægter skulle dække samtlige sine udgifter, ville være ensbetydende med en nedlæggelse af såvel opera som ballet.

For målsætningsudvalgets medlemmer står det klart, at ønsker man at opretholde dansk opera og ballet, så vil alene disse områder kræve større offentlig støtte end den nuværende støtte til de samlede aktiviteter på Det kgl. Teater. En realisering af byggeplanerne og en rationalisering og effektivisering af arbejdsgangen på teatret vil selvsagt åbne muligheder for økonomiske forbedringer, men vil ikke generelt ændre teatrets problemstilling. De hidtidige tilskud tillader ikke krav om den høje kunstneriske standard og det aktivitetsniveau, der bør være en selvfølge for en nationalscene.

Det er operaen og balletten, der stiller store økonomiske krav. Men også skuespillet vil kræve betydelige tilskud, hvis det skal kunne præstere det højst opnåelige niveau inden for dansk skuespilkunst og samtidig overholde målsætningens alsidighedskrav. I den forbindelse er det væsentligt at understrege, at skuespillet dækker halvdelen af Det kgl. Teaters samlede repertoire, og desuden er den mest efterspurgte af kunstarterne i provinsen.

Det må tillægges den allerstørste betydning, at teatret bestræber sig på at opfylde den forpligtelse, der ligger i begrebet nationalscene - at stille sine forestillinger til rådighed for hele befolkningen. Det kan ske ved at åbne teatret for kredse af befolkningen, der ikke hidtil har hørt til teatrets publikum og let-

te adgangen til teatret for fjernereboende ved en udstrakt turnévirksomhed og ved et samarbejde med Danmarks Radio. Navnlig turnévirksomheden stiller imidlertid økonomiske krav.

Udvalgets hovedkonklusion må herefter blive, at der, selv efter gennemførelse af mulige rationaliseringer og effektivisering af arbejdsgangen på teatret, nødvendigvis må stilles større beløb til rådighed fra det offentlige, hvis alle tre kunstarter skal kunne opretholdes og bredt præsenteres for publikum.

En erkendelse af disse økonomiske irealiteter er efter udvalgets opfattelse en forudsætning for, at der med rimelighed kan investeres i nye bygninger til Det kgl. Teater. Det er imidlertid også udvalgets opfattelse, at et nyt teater vil - forudsat de nødvendige årlige bevillinger - give muligheder for at tilføre nyt liv til dansk teater som helhed, samtidig med at der vil være tilvejebragt en nationalscene, som vil kunne blive til glæde for et større publikum end hidtil.

København i april 1979.

Hilmar Baunsgaard

Henning Rohde

formand

Kurt Johansen

Ulla Ryum

Tonny Landy

Thorkild Simonsen

Henrik Bering Liisberg

Erling Tiedemann

Mette Madsen

Edith Veistrup

Kim Ry Andersen

Hanne Svarre Nielsen

Bent Rasmussen

J. Harder Rasmussen

Mindretalsudtalelse til VI.C. Ansættelsesformer og -vilkår.

På personalets vegne vil jeg udtrykke vor glæde over de forhold, udvalgets forslag stiller Det kgl. Teater i udsigt, og kan derfor tiltræde betænkningens ordlyd og indhold.

Dog må jeg afgive følgende mindretalsudtalelse til VI.C. Ansættelsesformer og -vilkår.

Det kgl. Teaters kunstneriske personale må advare mod en ændring af den nuværende ansættelsesform, der i løbet af få år, efter vor mening vil kunne medføre en kunstnerisk forringelse af vore ensembler.

Forskellen mellem den nuværende ordning og den foreslåede er den større tryghed over for afskedigelser, som den tjenestemandslignende ansættelse giver.

For Det kgl. Kapel og Operakorets vedkommende vil det betyde en klar forringelse i forhold til de ansættelsesformer, der i dag er gældende for Danmarks Radios orkestre og kor, og naturligt medføre, at de bedste musikere og sangere søger til Danmarks Radio, hvor de desuden kun har aftenarbejde, når der er koncert.

For ballettens vedkommende vil den forringede tryghed i ansættelsen kunne medføre en formindsket tilgang af unge dansere, og fremfor alt gøre det tvivlsomt, om forældre tør lade deres børn i syvårs-alderen påbegynde en så specialiseret faguddannelse, der også får indvirkning på den daglige undervisning i læseskolen.

For skuespillerne og operasolisternes vedkommende finder vi det nødvendigt at bevare et vist antal pensionsgivende stillinger til fordeling mellem de to grupper, for at kunne holde på de kunstnere, der skal sikre kontinuiteten i repertoireet.

Det nye forslag indeholder desuden slet ingen bestemmelser om en juryordning for skuespillere og operasolister. Vi finder det nødvendigt og rimeligt, at en sådan ordning gælder for alle de kunstneriske fraktioner.

Det kunstneriske personale skal sammenfattende udtale, at der er tale om en stærkt specialiseret uddannelse for de enkelte personalegrupper, - en uddannelse, der ikke kan anvendes på det øvrige arbejdsmarked.

Udvalgets forslag forudsætter en fleksibilitet i ansættelsesmuligheder, som generelt ikke er til stede. Vi må også understre-

ge, at rationaliseringsforundersøgelsen ikke har stillet forslag om afskaffelse af den tjenestemandslignende ansættelsesform ved Det kgl. Teater, og ej heller har principielle indvendinger imod denne.

Udvalgets forslag om en pensionsordning ses ikke - ved en førtidsafskedigelse - at sikre den pågældende et rimeligt eksistensgrundlag. Endvidere foreligger der ikke konkrete forslag om, hvorledes en eventuel afskedigelsesprocedure skulle finde sted/ ligesom udvalget ikke har redegjort for den foreslåede jury's sammensætning og kompetence.

Udvalgets forslag kan således som nævnt medføre en svagere tilgang af kvalificerede kunstnere til Det kgl. Teater og Kapel, og vil dermed indebære en alvorlig forringelse af den almene kunstneriske kvalitet.

København, den 17. april 1979.

På personalets vegne

Tonny Landy

